

Yhdenvertaisuus

Tukioppilastoiminnan koulutusmateriaalit

MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITTO

Lapset ensin.

Julkaisija

Mannerheimin Lastensuojeluliitto
Toinen linja 17
00530 Helsinki

Käsikirjoitus

Marja Snellman-Aittola, suunnittelija, kouluysteistyö ja nuorisotoiminta, MLL
Kirsi Pihlaja, suunnittelija, kouluysteistyö ja nuorisotoiminta, MLL

Työryhmä

Virve Turunen, SPR
Mikko Cantell, SPR

Kiitokset

Maria Pikkarainen, SPR
Emilia Fagerlund, SPR

Ulkoasu

Hahmo

Taitto

Virma

Kuvat

Jani Laukkanen
Raisa Kyllikki Karjalainen

Paino

Painotalo Plus Digital Oy, 2018

Mannerheimin Lastensuojeluliitto on avoin kansalaisjärjestö, joka edistää lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia. MLL:n tavoitteena on lapsiystävällinen Suomi.

MLL tuntee perheiden arjen ja tarjoaa eri elämäntilanteissa vertaistukea, monipuolista vapaaehtoistoimintaa sekä osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia. Suomen suurimpaan lastensuojelujärjestöön kuuluu 87 000 jäsentä, 549 paikallisyhdistystä, 10 piirijärjestöä ja keskusjärjestö.

Vuosittain

- Lasten ja nuorten puhelin vastaa yli 26 000 yhteydenottoon.
- Vanhempainpuhelin vastaa lähes 1 400 yhteydenottoon.
- Yläkouluissa toimii noin 11 000 MLL:n tukiooppilasta. Internetissä nuoria tukevat verkkotukioppilaat, verkk@rit.
- Lähes 1 000 MLL:n kouluttamaa lastenhoitajaa työskentelee noin 4 500 perheessä.
- Lähes 900 MLL:n kouluttamaa tukihenkilöä tekee työtä perheiden ja nuorten parissa.
- MLL ylläpitää yli 500 perhekahvilaa, joissa käydään yli 300 000 kertaa.
- MLL:ssa toimii 160 vertaisryhmää, joissa on yli 20 000 käyntiä.
- MLL:n 1 500 kerhossa käydään yli 400 000 kertaa.
- MLL järjestää koulujen alkaessa Hyvä alku koulutielle- ja Hyvä alku yläkouluun -kampanjat, joilla tavoitetaan noin 50 000 ekaluokkalaisten ja noin 50 000 seitsemäsluokkalaisten vanhemmat.

MLL tarjoaa kaikenikäisille mahdollisuuden osallistua työhön lasten hyväksi. MLL:n toiminnan perusta on paikallinen vapaaehtoistoiminta.

www.mll.fi

www.mll.fi

Sisältö

Tukioppilastoiminnan koulutusmateriaalit | s. 4

Jokaisella on oikeus kuulua porukkaan | s. 6

Tavoitteet | s. 7

Yhdenvertaisuus ja syrjinnän ehkäisy | s. 8

Tukioppilastoiminta ja maahanmuuttajaoppilaat | s. 9

Materiaalin sisältö | s. 10

- 1. Rasismi ja vihapuhe | s. 10**
- 2. Kunnioittava kohtaaminen | s. 16**
- 3. Empatia | s. 22**
- 4. Toimintaa kaikille | s. 30**

Lähteet | s. 35

Liitteet | s. 36

Tukioppilastoiminnan koulutusmateriaalit

TUKIOPPILAIEN KOULUTUS

- Koulutus antaa nuorelle valmiuksia toimia tukioppilana ja kehittää tukioppilastoimintaa.
- Toiminnallisessa työskentelyssä nuori oppii kokemuksen kautta ja voi harjoitella vuorovaikutus- ja ryhmänohjaustaitoja turvallisesti ja tavoitteellisesti.
- Koulutus ohjaa myös toiminnan yhteiseen suunnitteluun, arvioimiseen ja kehittämiseen.

Jokaiseen koulutusmateriaaliin kuuluu

- Opas (taustatietoa ja tehtäväkortteja)
- Erilliset tehtäväkortit netissä. Jokaisessa tehtäväkortissa on toiminnallinen harjoitus ja siihen liittyvä taustateksti.

Tulostettavat tehtäväkortit löytyvät osoitteesta www.mll.fi/tukioppilastoiminta.

Koulutusmateriaalin käyttö

Opasvihkossa on kunkin koulutusmateriaalin tavoitteet, asiiasältöön liittyvät taustatiedot ja ehdotukset työskentelytavoista. Aiheeseen liittyvät tehtäväkortit löytyvät netistä ja ne voi tulostaa käyttöönsä.

Jokainen koulutusmateriaali on laadittu noin 6–8 oppitunnin mittaiseksi. Koulutusmateriaali on jaettu aiheittain pienemmiksi kokonaisuuksiksi, jotta koulutuksen voi jakaa useammalle erikerralle. Tämä on tarpeen muun muassa silloin, kun tukioppilastoiminta on koulussa valinnaisaineena.

Koulutusmateriaaleista voi rakentaa oman koulutuskokonaisuuden yhdistämällä osia ja harjoituksia eri materiaaleista (I Tunte- ja vuorovaikutustaidot, II Ryhmän toiminta, III Kiusaamisen ehkäiseminen, IV Mediakasvatus ja V Yhdenvertaisuus). Jokaisessa tehtäväkortissa on toiminnallinen harjoitus ja sitä taustoittava teoriaosuus. Tehtäväkortit tukevat myös ohjaajaa rakentamaan juuri omalle ryhmälle ja omiin tavoitteisiin sopivan koulutuksen, sillä eri osioiden tehtäviä on helppo yhdistellä.

KOULUTUSMATERIAALIEN AIHEET

Yhdenvertaisuus

- Rasismi ja vihapuhe
- Kunnioittava kohtaaminen
- Empatia
- Toimintaa kaikille

Kiusaamisen ehkäiseminen

- Kiusaaminen ilmiönä
- Yhteinen vastuu
- Pieniä suuria tekoja
- Me toimimme!

Mediakasvatus

- Myönteinen netinkäyttö – parempi internet
- Vastuullinen, osallistuva ja vaikuttava nuori
- Yhteisöllisyys digiajan koulussa
- Eettisesti digikulttuurissa

Tunne- ja vuorovaikutustaidot

- Tunteiden nimeäminen, tunnistaminen ja ilmaiseminen
- Minäkäsitys ja itsetunto
- Empatiataidot
- Kunnioittava vuorovaikutus

Ryhmän toiminta

- Millainen on hyvä ryhmä?
- Ryhmän kehitysvaiheet ja ilmiöt
- Taitavaksi ryhmän ohjaajaksi
- Miten ryhmään voi vaikuttaa?

Materiaalien soveltaminen

Kummitunnit:

Monet tehtäväkorttien harjoituksista sopivat myös tukioppilaiden itsensä vetäminä kummitunneille. Kun tukioppilas valmistautuu kummitunnin pitämiseen, on tärkeää, että hän käy etukäteen tehtävän ohjaamiseen liittyvät kysymykset läpi. Esimerkiksi: ”Mitä minun tulee huomioida, kun ohjaan harjoitusta nuoremmille oppilaille?” ”Millaisia haastavia tilanteita harjoituksen yhteydessä voi nousta esiin?”

Tietoiskut:

Harjoituksista voi rakentaa lyhyen toiminnallisen tietoiskun tukioppilaskokoukseen tai -tapaamiseen.

Valinnanvapaus:

Materiaalista voi avainsanoja hyödyntämällä helposti poimia yksittäisiä harjoituksia täydentämään muita koulutuskokonaisuuksia.

KiVa-teemat:

Koulutusmateriaalin sisällöissä on paljon KiVa-koulun yläkoulu-materiaalin teemojen aiheita. Materiaalia voi hyödyntää KiVa-teemojen käsittelyssä ja tukioppilaita voi ottaa mukaan teemojen suunnitteluun ja toteutukseen.

Monikäyttöisyys:

Harjoitukset soveltuvat käytettäväksi eri oppiaineiden opetuksessa tai luokanohjaajan tunneilla sekä nuorisotyössä.

Toiminnallisia elementtejä opetukseen:

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa korostetaan oppilaan vuorovaikutus- ja tunnetaitojen tukemista sekä monipuolisten opetusmenetelmien käyttöä. Koulutuksen harjoituksia voi käyttää apuna toiminnallisten ja vuorovaikutuksellisten elementtien lisäämisessä opetukseen.

Jokaisella on oikeus kuulua porukkaan

Kouluyhteisössä jokaisen lapsen tulisi voida kokea olevansa osa yhteisöä ja tulevansa arvostetuksi sellaisena kuin on. Lasta ei saa syrjiä hänen tai hänen vanhempiansa ulkonäön, alkuperän, mielipiteiden tai muiden ominaisuuksien vuoksi (yhdenvertaisuuslaki, YK:n lapsen oikeuksien sopimus).

Jokaisella lapsella on samat oikeudet osallistua opetukseen ja kouluyhteisön toimintaan. Koulun arjessa yhdenvertaisuutta edistetään mahdollistamalla kohtaamisia, joissa oppilaat voivat turvallisesti tutustua toisiinsa ja joissa edellytetään toisen oppilaan kunnioittamista ja kiinnostusta hänen mielipiteitään kohtaan.

Oppilailla saattaa olla erilaisia valmiuksia ryhmässä toimimiseen. Moni tarvitsee tukea tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoitteluun. Opetussuunnitelman perusteiden (2014) mukaan oppilaita tulee ohjata asettumaan toisen asemaan ja tarkastelemaan asioita ja tilanteita eri näkökulmista. Kunnioitusta ja luottamusta muita ihmisryhmiä ja kansoja kohtaan on vahvistettava kaikessa toiminnassa.

Oppilaiden yhdenvertaisuus tai sen puuttuminen näkyy kouluarjen suunnittelussa, välitunneilla ja luokkatilanteissa. Miten koulussa suhtaudutaan oppilaisiin, jotka edustavat eri kulttuuri- taustoja tai vähemmistöjä? Tuetaanko oppilaiden tutustumista toisiinsa? Puututaanko ennakkoluuloihin, syrjintään tai vihapuheeseen? Miten tuetaan sitä, että oppilaskuntaan ja tukioppilaisiksi hakeutuisi monenlaisia oppilaita? Kuinka kuullaan kaikkien oppilaiden ajatuksia kouluhyvinvoinnista? Mitä mahdollisuuksia

erilaisilla oppilailla on kertoa ideoitaan luokassa, esimerkiksi ryhmätöitä tehdessä?

Kouluterveyskyselyn (2017) mukaan ulkomaalaistaustaisista pojista 26–34 prosenttia ja tytöistä 26–35 prosenttia on kokenut ihonväriinsä, kieleensä tai taustaansa liittyvää kiusaamista. Myös esimerkiksi toimintarajoitteiset, uskonnollisiin ryhmiin tai seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat nuoret kokevat kiusaamista ja syrjintää. Kiusaaminen, vihapuhe ja rasistiset teot luovat epäkunnioittavaa ja turvatonta ilmapiiriä. Niiden kohteeksi joutuneelle jatkuvat ulkopuolisuuden ja syrjinnän kokemukset aiheuttavat lamaannusta, pelkoa ja yksin jäämisen tunnetta, mutta myös vihaa. Äärimmillään nämä kokemukset voivat johtaa jopa väkivaltaiseen radikalisoitumiseen.

Tässä aineistossa keskitytään erityisesti kieli- tai kulttuuri- taustaan liittyvään syrjintään. Keskeinen viesti on, että rasismi ja vihapuhe loukkaavat ihmisarvoa. Empatiataitoja, ryhmien välisiä kontakteja ja avointa ja kunnioittavaa keskustelukulttuuria tuemalla voidaan ehkäistä rasismia ja vihapuhetta sekä vähentää ulkopuolisuuden kokemuksia.

Materiaali tarjoaa välineitä oppilaiden myönteisen vuorovaikutuksen tukemiseen. Aineisto on tarkoitettu yläkoulujen tukioppilashajajille ja oppilashuollon henkilöstölle. Se soveltuu hyvin myös opettajien käyttöön. Aineistoa voidaan hyödyntää soveltuvin osin esimerkiksi äidinkielen, elämäntutkimuksen, terveys- tiedon tai yhteiskuntaopin opetuksessa.

Tavoitteet

Tavoitteena on, että oppilaat

- tunnistavat rasismien, syrjinnän ja vihapuheen piirteitä ja ymmärtävät niiden vaikuttavan haitallisesti niin yksilöihin kuin yhteisöön.
- pohtivat ja kyseenalaistavat omia asenteitaan, ennakkoluulojaan ja stereotyyppioitaan.
- saavat valmiuksia vastata toista loukkaavaan puheeseen.
- saavat valmiuksia ilmaista mielipiteitään toisia kunnioittavasti ja rakentavasti.
- huomioivat tukioppilastoimintaa suunnitellessaan, että jokainen voi osallistua toimintaan ja kokea kuuluvansa osaksi porukkaa.
- saavat valmiuksia vahvistaa ryhmään kuulumisen tunnetta ja luoda myönteistä, syrjintää ehkäisevää ilmapiiriä.
- osaavat huomioida oppilaita, joiden suomen kielen taito on vielä heikko tai jotka tulevat toisesta kulttuurista.

Aineistoa ja harjoituksia käytetään tukioppilasohjaajan tai opettajan johdolla. Harjoitusten ja taustatekstien tarkoituksena on

- 1) vahvistaa kaikkien oppilaiden empatiataitoja ja valmiuksia toimia toisia kunnioittaen.
- 2) tarjota tietoa, keskustelumahdollisuuksia ja rohkaisua, jotta tukioppilaat voivat toimia esimerkkinä yhdenvertaisuuden edistämisessä.
- 3) vahvistaa tukioppilaiden valmiuksia ohjata yhdenvertaisuutta ja syrjinnänvastaisuutta edistäviä kummitunteja luokassa sekä heidän kykyään huomioida erilaisia oppilaita, erityisesti uusia maahanmuuttajia koulu yhteisössä.

Tehtävät perustuvat yhdenvertaisuuteen liittyvään tietoon ja pohdintaan sekä empatia- ja vuorovaikutustaitojen harjoitteluun.

Materiaalia voi käyttää joko kokonaisuutena tai poimimalla siitä yksittäisiä tehtäviä esimerkiksi kummitunneille, kaveriviihkolle tai muuhun tukioppilastoimintaan. Materiaalin neljä osiota on suunniteltu niin, että niistä jokainen muodostaa kokonaisuuden, jonka voi toteuttaa esimerkiksi kahden kaksoistunnin aikana. Koko koulutuskokonaisuuden voi toteuttaa kahdeksan oppitunnin aikana.

i Yhdenvertaisuuslaki

Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. Lain mukaan viranomaisella, koulutuksen järjestäjällä ja työnantajalla on velvollisuus arvioida yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan. Viranomaisen, koulutuksen järjestäjän sekä työnantajan, jonka palveluksessa on säännöllisesti vähintään 30 henkilöä, on laadittava arvioinnin pohjalta suunnitelma (yhdenvertaisuussuunnitelma) tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Laki kieltää välittömän (suoran) syrjinnän, välillisen (epäsuoran) syrjinnän, häirinnän, kohtuullisten mukautusten epäämisen sekä ohjeen tai käskyn syrjiä jotakuta. Myös syrjivä työpaikkailmoittelu kielletään laissa. Kielletyt syrjintäperusteet ovat ikä, alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto, vakaus, mielipide, poliittinen toiminta, ammattiyhdistystoiminta, perhesuhteet, terveydentila, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen tai muu henkilöön liittyvä syy. Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen.

Yhdenvertaisuus ja syrjinnän ehkäisy

Kouluyhteisössä yhdenvertaisuus tarkoittaa muun muassa yhtenäisiä opiskeluun liittyviä oikeuksia ja velvollisuuksia. On tärkeää pohtia, onko kouluyhteisössä käytäntöjä, jotka jättävät osan oppilaista ulkopuolelle. Kun sellaisia huomataan, miten niitä korjataan? Tunnistetaanko ja puututaanko kouluyhteisössä puhetapoihin, jotka tahallisesti tai tahattomasti vahvistavat ennakkoluuloja, esimerkiksi erilaisista etnisistä tai kulttuuritaustoista tulevia ihmisiä kohtaan?

On tärkeää, että koulun aikuiset keskustelevat siitä, mitä he ymmärtävät rasismilla ja syrjinnällä ja miten niitä voidaan yhdessä ehkäistä. Hyvä suunnittelu auttaa koulun henkilökuntaa rakentamaan hyväksyvää ilmapiiriä, jossa oppilaita jaksetaan tukea arjessa heidän tarpeidensa mukaisesti.

Hyväksyvää ilmapiiriä ja tunnetta kouluyhteisöön kuulumisesta voidaan rakentaa ryhmäyttämällä oppilaita ja järjestämällä yhteisöllisiä tapahtumia. Myös tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistaminen auttaa oppilaita muiden kohtaamisessa. Kunnioittavan keskustelun ja huomaavaisen käyttäytymisen taitoja voi harjoitella osana opetusta. Nuorten kanssa on hyvä keskustella yleisistä ihmisoikeuksista, lasten oikeuksista, vähemmistöjen tai maahanmuuttajan kokemista haasteista sekä rasismien ja vihapuheen seurauksista. Opetuksessa voidaan käsitellä kriittisesti myös mediapuheessa ilmeneviä ääriasepteita tai eri etnisiin ryhmiin liittyviä stereotyyppioita. Kouluyhteisön aikuisten tulee sitoutua aina puuttumaan rasistiseen tai syrjivään käyttäytymiseen. Rasismi ja vihapuhe horjuttavat yhdenvertaisuutta ja luovat turvattomuutta yhteisöön.

MUISTILISTA RYHMÄN OHJAAamiseen

- Ryhmäytä oppilaita läpi vuoden. Vaihtele pienryhmiä, käytä toiminnallisia menetelmiä. Keskustelkaa.
- Tehkää yhdessä ryhmälle turvalliset säännöt. Varmista, että jokaista kuullaan.
- Anna positiivista palautetta muiden kannustamisesta.
- Puutu heti syrjivään puheeseen ja käyttäytymiseen. Kerro, miten edellytät oppilaan toimivan ja selitä, miksi.
- Luo keskusteleva ilmapiiri, jossa oppilas voi ottaa sekä iloisia että vaikeita asioita puheeksi.
- Puhu ihmisoikeuksista ja lasten oikeuksista.
- Vältä puheessasi me–muut-erottelua. Tuo esiin yhteisiä asioita ja löydä eroavuuksista rikkautta.

Tukioppilastoiminta ja maahanmuuttajaoppilaat

Yksi tukioppilastoiminnan perustehtävistä on tutustuttaa uusia oppilaita muihin ja auttaa heitä pääsemään osaksi omaa luokkaansa ja koko kouluyhteisöä. Tukioppilaita kannattaa pyytää opastamaan uusia maahanmuuttajaoppilaita heidän ensimmäisinä koulupäivinä. Tukioppilaat voivat toimia ystäväoppilaina maahanmuuttajille, auttaa kavereiden löytämisessä ja tarvittaessa myös kielen oppimisessa. Suora tuki toiselta nuorelta on merkityksellistä.

Tukioppilaat voivat ryhmäyttää oppilaita esimerkiksi oppitunneilla tai tapahtumissa. Tukioppilasparit voivat myös vieraila omissa kummiluokissaan säännöllisesti ohjaamassa vuorovaikutteisia tehtäviä, joiden tavoitteena on tukea luokan myönteistä ja kannustavaa ilmapiiriä. Hyväksyvällä katseella, tervehtimisellä ja hymyllä luodaan ilmapiiriä, jossa kaikilla on mahdollisuus tulla myönteisesti huomioiduksi omiana itsenään.

Tukioppilaiden muille järjestämä toiminta kannattaa suunnitella sellaiseksi, että siihen on mahdollisimman helppoa osallistua, vaikka kielitaito ei vielä olisi kovin vahva. Toisaalta maahanmuuttajanuorelle tukioppilana toimiminen on erinomainen tapa olla mukana kehittämässä koulun yhteisöllisyyttä. Tukioppilaskoulutus antaa valmiuksia olla mukana järjestämässä tapahtumia, oppitunteja ja ryhmäyttäviä tehtäviä muille koulun oppilaille. Samalla uudet tukioppilaat itsekin harjoittelevat esimerkiksi tunne- ja vuorovaikutustaitoja ja oman mielipiteen ilmaisemista. Tukioppilaan roolissa on käyttäytyttävä kunnioittavasti kaikkia kohtaan, otettava kaikki mukaan ja kannustettava positiiviseen vuorovaikutukseen.

Tukioppilaat tarvitsevat aikuisten ohjausta

Sekä kantasuomalaiset että maahanmuuttajataustaiset tukioppilaat tarvitsevat tukioppilasohjaajan ja joskus myös oppilashuoltohenkilöstön ohjausta toimiessaan maahanmuuttajaoppilaiden vertaistukena. Sparrausta tarvitaan esimerkiksi rasistiseen puheeseen puuttumisessa. Toisaalta tukioppilaalla itsellä voi olla kielteisiä asenteita tai virheellisiä käsityksiä maahanmuuttajista esimerkiksi aikuisten, kavereiden tai sosiaalisen median asenteellisten puheiden perusteella.

Maahanmuuttajuuteen liittyvät käsitteet, esimerkiksi maahanmuuttaja, maahanmuuttajataustainen, pakolainen ja turvapaikanhakija, sekoittuvat helposti. Rasismi voi kuitenkin kohdistua heihin kaikkiin, kuten myös Suomeen pienenä adoptoiduihin ja täällä kasvaneisiin ihmisiin. Myös suomalaiset paluumuuttajat, jotka eivät puhu sujuvaa suomea, saattavat kokea syrjintää. Käsitteitä on määritelty liitteessä 2.

Tukioppilaiden kanssa on tärkeää purkaa yleisiä maahanmuuttoon liittyviä myyttejä. Jos tukioppilasryhmässä on maahanmuuttajaoppilaita, heidän asiantuntemustaan kannattaa hyödyntää. Kannattaa kysyä esimerkiksi sitä, millaiset tilanteet uudessa koulussa ovat jääneet positiivisina mieleen. Millaisissa asioissa olisi kaivannut neuvoja? Miten aloittaa keskustelu uuden oppilaan kanssa, jos yhteistä kieltä ei ole?

KOULUISSA IDEOITUA TOIMINTAA

- Kaikki tervehtivät kaikkia -kulttuuri
- Koulun esittely uuden oppilaan ensimmäisinä päivinä
- Suomen kielen opettamista muisti- ja lautapelejä pelaamalla
- Tukioppilaat ryhmäyttämisleikkien ohjaajina
- Maahanmuuttajaoppilaiden pyytäminen ja kouluttaminen tukioppilaksi
- Tukioppilaat paikkakunnan nuorisotoimintaan tutustuttamassa
- Tukioppilaat maahanmuuttajaoppilaiden ystäväoppilaina

Materiaalin sisältö

1. Rasismi ja vihapuhe

Harjoitukset

- 501. STEREOTYPIAT JA ENNAKKOLUULOT
- 502. MITÄ ON RASISMI?
KOKEMUKSENI RASISMISTA
- 503. VIHAPUHETTA
- 504. TIETOVISA

Osion ensimmäisessä harjoituksessa käsitellään stereotyyppioita ja ennakkoluuloja. Siinä havainnollistetaan, että kaikki näennäisesti samaan ryhmään kuuluvat eivät ole samanlaisia. Toisessa harjoituksessa käsitellään rasismin ilmenemistä ja kokemuksia rasismista. Kolmannessa käsitellään vihapuhetta ja sen vaikutuksia yksittäiseen henkilöön ja koko yhteiskuntaan. Neljänneksi tutustutaan maahanmuuttajiin liittyviin usein kysytyihin kysymyksiin.

Osion harjoitusten tavoitteena on

- ymmärtää, mitä rasismilla, vihapuheella, ennakkoluuloilla ja stereotyyppioilla tarkoitetaan ja mitä haittaa niistä on yksilölle ja yhteisölle.
- pohtia oman käyttäytymisen merkitystä yhdenvertaisuuden ja syrjinnän näkökulmasta.
- saada keinoja osallistua vihapuheen ja rasismin ehkäisemiseen koulussa ja someympäristöissä.
- saada tietoa maahanmuutosta, pakolaisista ja turvapaikanhakijoista.

Taustaa

Rasismien ja vihapuheen huomaamiseen ja siihen puuttumiseen tarvitaan koko koulu yhteisön sitoutumista.

Tukioppilaat voivat vaikuttaa omalla esimerkillään ja toiminnallaan siihen, ettei kenenkään kotitausta, etninen tausta, ulkonäkö tai muu eroavuus vaikeuta pääsemistä osaksi ryhmää ja koulu yhteisöä. Tukioppilaat voivat näyttää muille mallia kummitunneilla, koulun käytävillä tai muissa tilanteissa levittämällä syrjinnän vastaista asennetta ja puhetapaa. Ennakkoluuloja ja stereotyyppistä ajattelua on kaikilla, mutta olennaisinta on se, miten niihin suhtautuu ja miten ne vaikuttavat omaan käyttäytymiseen muita kohtaan.

Tukioppilaille voi neuvoa, millaisilla keinoilla syrjivään käyttäytymiseen ja puheeseen voi puuttua. On hyvä miettiä mahdollisimman konkreettisia tilanteita. Tukioppilas voi esimerkiksi mennä kiusatun viereen ja pyytää tätä mukaansa. Kiusaajalle voi sanoa, että ”älä viitsi, tuo ei ole kivaa”. Luokan WhatsApp-ryhmissä voi asiallisesti pyytää vihapuhujaa lopettamaan ja vastata rakentavasti ennakkoluuloisiin kommentteihin.

Tukioppilaiden on tärkeä kertoa koulun aikuisille, jos he huomaavat syrjintää tai rasismia. Jos kyse on netissä tapahtuvasta rasismista tai vihapuheesta, henkilön voi ilmiäntää poliisin nettivinkkipalvelussa ja nettipalvelun ylläpitäjälle.

Vihapuhe on Suomessa ajankohtainen ilmiö. Vihapuhajat pyrkivät rajoittamaan erilaisten näkökulmien ja mielipiteiden esittämistä ja moniäänistä keskustelua. Koulussa on tärkeä kiinnittää huomiota sellaisen keskustelukulttuurin luomiseen, jossa kaikki osapuolet osallistuvat keskusteluun tasavertaisesti ja eriäviä mielipiteitä kuunnellaan ja kunnioitetaan. On hyvä tunnistaa omat ja keskustelukumppanin ennakkoluulot sekä stereotyyppinen ajattelu ja haastaa niitä.

Opetussuunnitelman perusteet antavat vahvan perustan syrjinnän ja vihapuheen vastustamiselle kouluissa, sillä mielenterveys- ja tunnetaitojen opetusta syvennetään sekä ala- että yläkouluissa. Opetussuunnitelman mukaan koulun tulee vahvistaa oppilaiden vuorovaikutustaitoja, ihmisoikeuksiin perustuvaa ajattelua, monilukutaitoa sekä yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista. Nämä antavat tärkeitä välineitä syrjinnän ja vihapuheen torjumiseen.

Useimmilla ihmisillä on kokemusta loukkaavasta puheesta tai loukkaavasta kohtelusta. Toisaalta useimmilla on myös kokemusta tilanteista, joissa on tullut ystävällisesti ja myönteisesti kohdatuksi. Mitä eroa näillä kokemuksilla on? Mil-laista ilmapiiriä ne luovat? Oppilaiden omia kokemuksia kannattaa hyödyntää rasismien ja vihapuheen käsittelyssä ja keskusteluissa.

Ennakkoluuloksi kutsutaan käsitystä, joka on luotu ennen ihmiseen tai asiaan tutustumista. Ennakkoluulot juontavat usein juurensa tietämättömyyteen: kun emme tunne asian todellista laitaa, joudumme arvaamaan, olettamaan ja yleistämään. Usein ennakkoluulot kohdistuvat kokonaiseen ihmisryhmään, kuten kansallisuuteen, vähemmistöön, etniseen tai uskonnolliseen ryhmään. Ennakkoluulot voivat olla este tutustumiselle, toisen kunnioittamiselle tai keskinäiselle luottamukselle. Pahimmassa tapauksessa ennakkoluulot johtavat syrjintään ja rasismiin.

Stereotyyppialla tarkoitetaan yleistävää mielipidettä ryhmästä tai yksilöstä tietyn ryhmän jäsenenä. Laajoja, koko ihmisryhmää koskevia yleistyksiä saatetaan tehdä muutaman esimerkin pohjalta. Olipa stereotyyppiä myönteinen tai kielteinen, henkilö nähdään yksipuolisesti, minkä takia hän jää vaille yhdenvertaista kohtelua. Stereotyyppisen ajattelun kyseenalaistaminen on tärkeää, sillä se voi altistaa kiusaamiselle, rasismille ja vihapuheelle.

Vihapuheella tarkoitetaan kaikkia ilmaisun muotoja, jotka levittävät, yllyttävät, edistävät tai oikeuttavat suvaitsemattomuuteen perustuvaa vihaa. Vihapuhe voi liittyä esimerkiksi ihonväriin, syntyperään, kansalliseen tai etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai vammaisuuteen. (Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioistuintäytäntö ja Euroopan neuvoston määritelmä). Vihapuhe pyrkii antamaan stereotyyppisen ja alentavan kuvan kohteestaan ja uhkaa kohteensa ihmisarvoa ja ihmisoikeuksia. Vihapuheella pyritään hiljentämään vähemmistöjä ja ryhmiä, joita arvostetaan vähemmän tai joilla on vähemmän yhteiskunnallista valtaa. Vihapuhe kohdistuu usein henkilöihin, joihin muutenkin kohdistuu syrjintää tai rasismia, esimerkiksi vähemmistöihin ja pakolaisiin.

Rasismia on ihmisten tai ihmisryhmien asettaminen muita alempiarvoisempaan asemaan esimerkiksi etnisen alkuperän, ihonvärin, kansalaisuuden, kulttuurin, äidinkielen tai uskonnon perusteella. Rasistisen käytöksen ja vihapuheen taustalla on usein tiedon puutetta ja pelkoa, stereotyyppistä ajattelua, ennakkoluuloja ja välinpitämättömyyttä. Arjessa rasismi ilmenee loukkaavina tekoina: poissulkemisena, vihjailuna, nimittelynä, rasistisena vitsailuna, nöyryyttävänä suhtautumisena, halveksuntaa osoittavina ilmeinä, eleinä tai jopa väkivaltana.

501. Stereotypiat ja ennakkoluulot

Luokat
5–9

Toinen
aste

Tavoite

Nuoret ymmärtävät, mitä ennakkoluuloilla ja stereotyyppioilla tarkoitetaan ja oivaltavat kuinka kaavamainen, yksinkertaistettu ajattelu luo ongelmia yksilöiden kohtaamisessa.

Tehtävä

Sanaharjoitus ja keskustelu, joissa pohditaan stereotyyppioita ja ennakkoluuloja.

Tila

Pienryhmätyöskentelyyn sopiva tila.

Aika

25 minuuttia.

Ohjeet

Kerro, että nyt käsitellään stereotyyppioita, joissa yksilö tai ryhmä nähdään hyvin yksipuolisesti. Kerro lyhyesti, mitä stereotyyppioilla tarkoitetaan (ks. määritelmä s. 11)

Kerro, että seuraavaksi luettelet stereotyyppioita, joita usein liitetään suomalaisiin. Tilaan kuvitellaan jana, jonka toinen pää edustaa väittämää ”täysin samaa mieltä” ja toinen pää ”täysin eri mieltä”. Pyydä oppilaita asettumaan janelle sen mukaan, miten hyvin väittämä heidän mielestään kuvaa suomalaisia.

Janaharjoitus: Stereotyyppioita suomalaisista

Suomalainen

- saunoo usein.
- hiihtää paljon talvisin.
- omaa vaaleat hiukset ja siniset silmät.
- on hiljainen ja ujo.
- on sisukas.
- syö paljon ruisleipää.
- syö paljon salmiakkia.
- on rehellinen.

Keskustellaan yhdessä

- Kuinka hyvin stereotypiat kuvasivat suomalaisia?
- Mitä stereotyyppioita liittyy paikkakuntaan, jolla asut? Mitä olet kuullut sanottavan helsinkiläisistä? Entä savolaisista ja pohjalaisista?
- Mistä ennakkoluulot ja stereotypiat johtuvat?
- Millaisia stereotyyppioita tai ennakkoluuloja olet huomannut itselläsi olevan?
- Oletko joskus korjannut ennakkoluulojasi?
- Mitä haittaa stereotyyppioista tai ennakkoluuloista voi olla niiden kohteeksi joutuneelle?
- Miten ne saattavat vaikuttaa sen henkilön elämään, joka ajattelee stereotyyppisesti?

Kerro osallistujille

- Ennakkoluuloksi kutsutaan käsitystä, joka on syntynyt ennen ihmiseen tai asiaan tutustumista. Ennakkoluulot koostuvat usein huhuista, kuulopuheista ja aikaisemmin opitusta tiedosta.
- Meillä kaikilla on ennakkoluuloja, mutta usein ne eivät pidä paikkaansa. Tärkeää on omien ennakkoluulojen tunnistaminen ja tunnustaminen.
- Stereotyyppinen ajattelu on ihmisille tyypillinen tapa jäsentää monimutkaista maailmaa. Kaikki näennäisesti samaan ryhmään kuuluvat eivät kuitenkaan ole keskenään samanlaisia. Yksilön ei pidä ajatella edustavan kokonaista ryhmää.
- Ennakkoluulot ja stereotypiat ovat haitaksi silloin, jos ne johtavat syrjintään.
- Omia ennakkoluuloja ja stereotyyppioita kannattaa tunnustaa ja kyseenalaistaa.
- Jokaista pitää kunnioittaa omana itsenään. Jokainen on ainutlaatuinen.

Avainsanat

- stereotypiat, ennakkoluulot, maahanmuuttajat, pakolaiset

Tehtävä löytyy mll.fi-sivuston Tukioppilastoiminnan tehtäväkortit -osiosta numerolla 501. www.mll.fi/tukioppilastoiminta

502. Mitä rasismi on? Kokemukseni rasismista

Tavoite

Ymmärtää, mitä rasismilla tarkoitetaan ja mitä haittaa siitä on rasismien kohteille. Pohtia, millaisissa tilanteissa osallistajat ovat huomanneet rasistista käyttäytymistä sekä miettiä omaa käytöstä yhdenvertaisuuden ja syrjinnän näkökulmasta.

Tehtävä

Toiminnallinen harjoitus, jossa pohditaan arkisia tilanteita, joissa kukin on nähnyt tai kuullut rasistista käytöstä tai syrjintää.

Tila

Tila, jossa mahtuu seisomaan rivissä.

Aika

15 minuuttia.

Ohjeet

Kaikki asettuvat seisomaan riviin. Jos väite pitää omalla kohdalla paikkaansa, astutaan askel eteenpäin. Ennen seuraavaa väittämää kaikki palaavat takaisin riviin.

Astu askel eteenpäin, jos...

- olet kuullut jotakuta haukuttavan hänen ihonväriänsä takia.
- olet nähnyt netissä rasistisia kirjoituksia.
- olet nähnyt sosiaalisessa mediassa ilkeitä kommentteja maahanmuuttajista.
- sinuun on kohdistunut rasistisia puheita tai tekoja.
- olet ollut tilanteessa, jossa jotakuta kohtaan toimitaan epäkunnioittavasti, mutta et ole tiennyt, miten toimia.
- olet nähnyt halveksintaa viestiviä eleitä, jotka ovat mielestäsi olleet rasistisia.
- olet nähnyt väkivaltaista käyttäytymistä maahanmuuttajataustaista henkilöä kohtaan.
- olet nähnyt, että joku on suljettu ryhmän ulkopuolelle, koska hän ei ole kantasuomalainen.
- olet kuullut, että jonkun uskonnosta, maailmankatsomuksesta tai kansalaisuudesta on vitsailtu tai puhuttu halveksivaan sävyyn.
- olet joskus itse sanonut tai kommentoinut jotain rasistista.
- sinua on joskus loukattu tai kohdeltu jollain tavalla epäkunnioittavasti.
- olet nähnyt jotain henkilöä kiusattavan tai syrjittävän ja sinä tai joku muu on puuttunut tilanteeseen.

Keskustellaan yhdessä

- Miltä tehtävä tuntui?
- Millaisissa tilanteissa osallistajat ovat kohdanneet haukkumista tai syrjivää käytöstä?
- Mitä rasismi on? Miten se ilmenee?
- Miksi joku käyttäytyy rasistisesti? Mitä on rasistisen käyttäytymisen taustalla?
- Miten rasismi vaikuttaa sitä kohdanneiden ihmisten elämään? Entä muihin ympärillä oleviin ihmisiin?
- Millaisia asioita koulun tasa-arvosuunnitelmassa lukee yhdenvertaisuudesta?
- Miten tukioppilaat voivat puolustaa rasististen kohteeksi joutunutta? Mitä he voivat käytännössä tehdä? Mitä tukea he tarvitsevat siihen koulun aikuisilta? Entä muilta oppilailta?

Kerro osallistujille

- Rasismia on ihmisten tai ihmisryhmien asettaminen muita alempiarvoisempaan asemaan esimerkiksi etnisen alkuperän, ihonvärin, kansalaisuuden, kulttuurin, äidinkielen tai uskonnon perusteella.
- Rasismien kohteeksi joutuminen vaikuttaa psyykkiseen terveyteen ja hyvinvointiin. Rasismi voi johtaa muun muassa vaikeuksiin rakentaa positiivista minäkuvausta, tulevaisuuden mahdollisuuksien kaventumiseen, turvallisuuden tunteen vähenemiseen ja psyykkisiin oireisiin.
- Rasistisen käytöksen taustalla on usein tiedon puutetta, pelkoa, stereotyyppistä ajattelua tai ennakkoluuloja.
- Rasismi levittää vihamielisiä ilmapiiriä ja vahingoittaa kohteidensa lisäksi koko yhteiskuntaa.
- Tukioppilastoiminnan tarkoituksena on luoda me-henkeä erilaisten ryhmien välille muun muassa järjestämällä toimintaa, joka mahdollistaa kohtaamisia ja tutustumista.
- Kaikilla ihmisillä on oikeus tulla nähdyksi ja kuulluksi ilman pelkoa leimaamisesta tai lannistamisesta.

Avainsanat

- rasismi, syrjintä, vihapuhe, yhdenvertaisuus

**EI RASISMILLE!
MOT RASISM!
AGAINST RACISM!**

Vinkki: Viettäköön rasisminvastainen päivä tai viikko

Punaisen Ristin rasisminvastainen kampanja "Ei rasismille!" toteutetaan vuosittain viikolla 12. Samalla viikolla, 21.3. vietetään YK:n rasisminvastaista päivää.

Kampanjaan voi osallistua hyödyntämällä valmiita toimintaideoita, joita löytyy SPR:n nettisivuilta. Koulussa voidaan ideoida myös oma tapahtuma tai tempaus, jossa rasismi ja sen vastustaminen nostetaan esiin.

Tehtävä löytyy mll.fi-sivuston Tukioppilastoiminnan tehtäväkortit -osiesta numerolla 502. www.mll.fi/tukioppilastoiminta

503. Vihapuhetta

Tavoite

Ymmärtää, millaista haittaa vihapuheesta on yksittäiselle ihmiselle ja yhteisölle. Ymmärtää, miksi vihapuhe ei edistä sananvapautta. Kiinnittää huomiota omaan käyttäytymiseen.

Tehtävä

Keskustelutehtävässä pohditaan, miten vihapuhe ilmenee arkitilanteissa ja miten se vaikuttaa vihapuheen kohteeseen, puhujaan ja muihin ihmisiin. Pohditaan sitä, miten omaa puhetapaa voi korjata ja miten voi puuttua tai reagoida kuullessaan epäasiallista puhetta.

Tila

Luokahuone.

Aika

20–30 minuuttia.

Ohjeet

Kerro, että tehtävässä keskustellaan vihapuheesta ja sen seurauksista. Kerro, mitä vihapuheella tarkoitetaan.

Vihapuhe

- Rakentaa kuvaa meistä ja heistä.
- Antaa stereotyyppisen kuvan jostain ihmisryhmästä.
- On loukkaavaa, uhkaavaa ja pyrkii hiljentämään kohteena olevan henkilön.
- Voi olla väkivaltaista tai rauhallisesti argumentoitua.
- Uhkaa kohteen ihmisarvoa ja ihmisoikeuksia.
- Vihapuhuja on usein anonyymi.
- Vihapuhuja vetoaa sananvapauteen tai puolustautuu viestineensä ”läpällä”.

Lähde: Kuuluvainen, S. 2017. Vihapuheesta dialogiin koulutusmateriaali vihapuheen vastaisille oppitunneille

Keskustellaan yhdessä

- Miten vihapuhe voi olla haitaksi puheen kohteelle?
- Millaista ilmapiiriä vihapuhe synnyttää? (pelokasta, varautunutta, epäluuloista, välttelevää, lannistunutta, vihan ilmapiiriä)
- Miksi sosiaalisessa mediassa puhutaan ihmisistä usein epäkunnioittavammin kuin kasvotusten?
- Millaisessa ilmapiirissä on turvallista esittää erilaisia mielipiteitä? Mitä hyötyä siitä voi olla?
- Miten jokainen voi omalla toiminnallaan torjua vihapuhetta?
- Miten tukioppilas voi toimia, jos vihapuhe kodistuu itseen?
- Miten tukioppilana voi puolustaa vihapuheen kohdetta?

Tehtävä löytyy mll.fi-sivuston Tukioppilastoiminnan tehtäväkortit -osioista numerolla 503. www.mll.fi/tukioppilastoiminta

Kerro osallistujille

- Jokaisella on vastuu siitä, kuinka puhuu toisista ihmisistä ja miten omat mielipiteensä ilmaisee.
- Vihapuhe loukkaa toisen ihmisarvoa sekä vaikuttaa vihapuheen kohteeksi joutuneen turvallisuudentunteeseen ja psyykkiseen terveyteen.
- Vihapuhe on puhetta tai kirjoitusta, joka levittää, yllyttää, edistää tai oikeuttaa suvaitsemattomuuteen perustuvaa vihaa. Vihapuhe voi liittyä esimerkiksi ihonväriin, syntyperään, kansalliseen tai etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai vammaisuuteen.
- Sananvapaus on jokaisen kansalaisen perustuslaillinen oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja ja mielipiteitä kenenkään ennakolta estämättä (perustuslaki, 2. luku, 12. artikla). Sananvapautta ei kuitenkaan voi toteuttaa toisten perus- tai ihmisoikeuksien kustannuksella.
- Vihapuhe voi täyttää usemman rikosnimikkeen kriteerit. Vihapuheesta voidaan nostaa syyte esimerkiksi seuraavien lakipykälien perusteella: kiihottaminen kansanryhmää vastaan, vainoaminen, syrjintä, laitton uhkaus, kunnianloukkaus ja uskonrauhan rikkominen.
- Rasismien, vihapuheen tai häirinnän kokemuksista voi ja pitää keskustella luotettavan aikuisen kanssa.
- Yhdenvertaisuusvaltuutettu on viranomainen, joka ryhtyy toimenpiteisiin syrjinnän uhrin oikeusturvan takaamiseksi. Hänen tehtävänä on antaa neuvoja ja ohjeita sekä auttaa syrjintäepäilyn selvittämisessä.

Miten torjua vihapuhetta

- Älä tuota tai levitä vihapuhetta.
- Tue vihapuheen kohteeksi joutunutta.
- Edistä keskustelukulttuuria, jossa hyväksytään erilaiset mielipiteet.
- Jos puutut vihapuheeseen, säilytä itse hyvät keskustelutavat. Älä arvostele vihapuhujaa ihmisenä. Vain käyttäytymistä ja tekoja voi arvostella.
- Vihapuhetta kuullessa voi sanoa, ettei ole samaa mieltä. Lisäksi voi esittää kysymyksiä: ”Miksi olet juuri tuota mieltä?” ”Miksi sanot noin?”
- Tuota nettiin sisältöjä, jotka tuovat esiin ihmisoikeusperustaista ja yhdenvertaista arvomaailmaa (vastapuhe, counter-speech).
- Perustele näkemyksesi rauhallisesti.
- Suojaa omaa yksityisyyttäsi netissä.
- Tunne yksityisasetukset ja käyttäjien estämiseen liittyvät toiminnot.
- Ota vihapuheesta kuvakaappaus (screenshot) tai videoi vihapuhe ennen sen poistamista.
- Ilmianna asiaton sisältö.
- Ilmianna vihapuhe poliisin nettivinkkipalvelussa www.poliisi.fi/nettivinkki.
- #OlenTäällä-ryhmään Facebookissa voi ilmiantaa netin vihapuhetta. Sieltä voi myös saada tukea vihapuheen vastakomentointiin ja faktan oikaisuun.
- Tee tarvittaessa rikosilmoitus.
- Tee ilmoitus yhdenvertaisuusvaltuutetulle.

Avainsanat

- Avainsanat: rasismi, vihapuhe, syrjintä

504. Tietovisa

Tavoite

Saada tietoa pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden tilanteesta ja purkaa heihin liittyviä myyttejä.

Tehtävä

Tietovisa.

Tila

Luokkahuone.

Tarvikkeet

Tietovisan kysymykset ja vastaukset (liite 4), tarvittaessa vastaajille paperia ja kyniä, lisätietoa aiheesta (liitteet 2 ja 5).

Aika

30–45 minuuttia.

Ohjeet

Tietovisassa käsitellään usein kysytyjä kysymyksiä turvapaikanhakijoista, pakolaisista ja maahanmuuttajista. Kysymykset ovat monivalintakysymyksiä tai -väittämiä. Vastauksissa yksi tai useampi vaihtoehto voi olla oikea. Oikeiden vastausten yhteydessä on tärkeää antaa asiasta lisätietoa.

Tietovisan voi toteuttaa siten, että jokainen merkitsee omat vastauksensa paperille tai jokaisen kysymyksen jälkeen kysytään, kuinka moni vastasi tietyllä tavalla (nostetaan esimerkiksi käsi ylös, mikäli vastasi kohdan A, ja niin edelleen). Tietovisaan voi myös muodostaa 2–3 hengen joukkueet. Lopuksi katsotaan, kuka sain eniten oikeita vastauksia sekä käydään loppukeskustelu.

Keskustellaan yhdessä

- Yllättikö jokin asia tai tieto?
- Millä tavalla tukioppilaat voivat auttaa pakolaistaustaista nuorta viihtymään uudessa koulussa?

Kerro osallistujille

- Yli 60 miljoonaa ihmistä on paennut kodeistaan erilaisten konfliktien ja vainon takia.
- Pakomatkat ovat vaarallisia ja niihin liittyy ihmislakuljetusta.
- Suuri osa maailman pakolaisista asuu edelleen kotimaansa rajojen sisäpuolella. Vuonna 2017 yli puolet maailman pakolaisista on kotoisin Syyriasta, Afganistanista ja Somaliasta.
- Kehitysmaat ottavat vastaan suurimman osan maailman pakolaisista. Vain pieni osa pakolaisista pääsee tai hakeutuu Eurooppaan.
- Suomeen saapuneelle turvapaikanhakijalle on mahdollista myöntää turvapaikka, jos hänellä on perusteltu syy pelätä vainoa omassa maassa. Koska viranomaiset eivät voi tietää automaattisesti, tarvitseeko joku henkilö suojelua vai ei, on kaikille taattu oikeus tilanteen selvittämiseen.
- Maahanmuuttajista, pakolaisista ja turvapaikanhakijoista liikkuu huhupuheita ja väärää tietoa. Ne voivat aiheuttaa negatiivista suhtautumista maahan tulleita ihmisiä kohtaan.
- Toisaalta moni suomalainen on halunnut auttaa turvapaikanhakijoita esimerkiksi hankkimalla heille vaatteita tai lapsille leluja, järjestämällä mahdollisuuksia tutustua suomalaisiin lapsiin, ryhtymällä turvapaikanhakijan ystäväksi tai tarjoamalla mahdollisuuden asua kotonaan.
- Ihmisoikeudet kuuluvat kaikille. Kaikkien etu on, että maahamme tulevat ihmiset saavat inhimillistä kohtelua sekä apua kotoutumiseen.

Avainsanat

- rasismi, syrjintä, vihapuhe, yhdenvertaisuus

2. Kunnioittava kohtaaminen

Harjoitukset

- 505. KUNNIOITTAVA KOHTAAMINEN
- 506. KUNNIOITTAVA KESKUSTELU
- 507. PIENTEN TEKOJEN SUURI MERKITYS

Osion harjoitusten taustalla on kunnioittavan kohtaamisen tavat. Ensimmäinen harjoitus herättelee ajattelemaan pienten myönteisten tekojen positiivisia vaikutuksia. Toisessa harjoituksessa harjoitellaan toisen ihmisen vastakkaisen mielipiteen kuuntelemista ja siihen vastaamista. Kolmanneksi pohditaan yhteisöön kuulumisen ja sen ulkopuolelle jäämisen vaikutuksia sekä tukioppilaan mahdollisuuksia tukea ryhmään pääsemistä.

Osion harjoitusten tavoitteena on

- pohtia, miten toimia toisia kohtaan kunnioittavasti.
- saada välineitä kertoa mielipiteitä rakentavasti ja loukkaamatta toista.
- ymmärtää pienten tekojen suuri merkitys.

Taustaa

Kaikilla ihmisillä on oikeus tulla nähdyksi ja kuulluksi ilman pelkoa leimautumisesta tai lannistamisesta. Jokaisella on myös oikeus kertoa mielipiteensä. Esimerkiksi sosiaalisessa mediassa ja julkisuudessa keskusteluja leimaa usein oman mielipiteen puolustaminen hinnalla millä hyvänsä. Silloin syyllistytään usein ylilyönteihin ja vastapuolen mitätöimiseen ja haukkumiseen.

Sananvapauteen kuuluu vastuu sanoistaan. Toimivassa keskustelukulttuurissa oikeassa olemisen sijaan pyritään siihen, että kaikki osapuolet osallistuvat keskusteluun tasavertaisesti ja eriäviä mielipiteitä kuunnellaan ja kunnioitetaan pyrkimällä ymmärtämään oikein, mitä toinen haluaa sanoa. Tukioppilastoiminnassa voi harjoitella mielipiteiden rakentavaa ja perusteltua esittämistä. Toisten kuunteleminen, mielipiteiden perusteleminen, erilaisten mielipiteiden hyväksyminen ja yhteisymmärrykseen pyrkiminen ovat taitoja, jotka ehkäisevät vihapuhetta.

Ryhmä vaikuttaa voimakkaasti yksilön käyttäytymiseen, sillä jokaisella on tarve tulla hyväksytyksi ja kuulua joukkoon. Ryhmällä on voima nujertaa esimerkiksi kiusaamalla tai ulkopuolelle jättämällä. Ulkopuolisuuden ja syrjään jäämisen kokemuksilla voi olla vakavia seurauksia nuoren hyvinvoinnille. Ahdistus, masentuneisuus ja toivottomuuden tunteet kuor-

mittavat ja voivat lopulta johtaa uupumiseen ja syrjäytymiseen.

Tukioppilastoiminnan tavoitteena on edistää toiset huomioidaan käyttäytymistä, luoda yhteishenkeä, torjua yksinäisyyttä ja lisätä nuorten osallisuutta koulussa. Tukioppilaat voivat huomioida toisia oppilaita ystävällisillä eleillä, sanoilla ja ilmeillä. Tällä tavoin he viestivät, että nuori on tervetullut porukkaan.

Tukioppilaat voivat tukea luokkien ryhmäytymistä vetämällä erilaisia ryhmäyttyviä leikkejä ja harjoituksia. Turvallisessa ryhmässä jokainen tuntee itsensä arvostetuksi. Lisäksi turvallisessa ryhmässä uskaltaa osallistua, yrittää ja joskus erehtyäkin ilman, että tarvitsee pelätä tulevaisuutta nolatuksi. Jokainen voi vaikuttaa siihen, että kaikki pääsevät mukaan ryhmään. Esimerkiksi turvapaikanhakijanuori kaipaa tukioppilailta lähinnä toisen nuoren ystävällistä vastaanottoa. Tukioppilaat voivat tutustuttaa kouluun ja muihin oppilaisiin, osoittaa että tulija on tervetullut.

Tukioppilailla on mahdollisuus rakentaa kouluun kannustavaa keskustelukulttuuria, jossa erilaisia mielipiteitä kuunnellaan ja kunnioitetaan. Tähän he tarvitsevat ohjausta. Tukioppilaat voivat harjoitella toisten kuuntelemista ja oman mielipiteen ilmaisua rakentavasti. He voivat myös opetella käsittelemään erilaisia teemoja muiden oppilaiden kanssa. Oppilaiden kanssa kannattaa puhua myös siitä, miten sosiaalisessa mediassa puhutaan muita kunnioittavasti, eikä itse olla mukana lietsomassa vihapuhetta.

505. Kunnioittava kohtaaminen

Tavoite

Oppilaat kiinnittävät huomiota siihen, miten toisia kohtaan toimitaan myönteisesti. Oppilaat ymmärtävät, että omalla toiminnalla on vaikutusta ympärillä oleviin ihmisiin.

Tehtävä

Pohditaan, miten voidaan luoda ympärille myönteistä ilmapiiriä ja toimia hyväksyvästi ja kunnioittavasti toisia kohtaan.

Tila

Tila, jossa mahtuu seisomaan rivissä.

Aika

30 minuuttia.

Ohjeet

Kaikki asettuvat istumaan tuoleille, jotka muodostavat ympyrän. Tuoleja on yksi vähemmän kuin osallistujia, ja yksi osallistuja jää seisomaan ympyrän keskelle. Ohjaaja sanoo väittämän kerrallaan. Ne leikkijät, joilla on väitteen mukaisia kokemuksia, vaihtavat paikkoja, ja keskellä olija yrittää päästä istumaan tuolille. Kaikkia väittämiä ei välttämättä tarvitse lukea, vaan ohjaaja voi valita niistä juuri omalle ryhmälleen sopivimmat.

Vaihda paikkaa, jos...

- toisen hymy tai ystävällinen katse on joskus tuonut sinulle hyvää mieltä.
- olet joskus mennyt juttelemaan henkilölle, joka on ollut yksinäisen oloinen.
- olet viimeisen viikon aikana sanonut jotain ystävällistä toiselle.
- olet nähnyt, että joku kaverisi tai tuttavasi on kommentoinut toiselle kannustavasti sosiaalisessa mediassa.
- olet joskus sosiaalisessa mediassa puuttunut loukkaavaan keskusteluketjuun, esimerkiksi ilmoittanut siitä ylläpitäjälle tai sanonut ketjussa, että mielestäsi keskustelu ei ole asiallista.
- olet joskus lähettänyt rohkaisevan viestin henkilölle, jota on mielestäsi kohdeltu loukkaavasti.
- olet tänään nähnyt, että joku on toiminut ystävällisesti tai auttavaisesti toista kohtaan.
- olet tänään hymyillyt jollekin toiselle.
- olet huomannut, että joku on jätetty ryhmän ulkopuolelle ja olet pyrkinyt saamaan hänet mukaan ryhmään.
- olet joskus uskaltanut puolustaa kiusattua tai syrjittyä.
- olet joskus huomannut, että ennakkoluulot ovat saaneet jonkun käyttäytymään epäystävällisesti jotain toista kohtaan.
- olet nähnyt, miten joku toinen on onnistuneesti puolustanut kiusattua tai syrjittyä.
- ajattelet, että voisit tänään tehdä jonkin pienen hyvän teon toiselle.

Keskustellaan yhdessä

- Miltä tuntuu olla sellaisten henkilöiden lähellä, jotka toimivat reilusti ja pyrkivät ottamaan toiset huomioon?
- Miltä tuntuu olla sellaisten henkilöiden lähellä, jotka syrjivät tai pilkkaavat muita?
- Millaiset asiat ja teot luovat myönteistä ilmapiiriä?
- Miten itse olet joskus kannustanut muita tai luonut hyvää ilmapiiriä?
- Jos olet puolustanut kiusattua tai syrjittyä, miten olet sen tehnyt ja saiko muilta tukea?

Kerro osallistujille

- Ystävälliset eleet ja hyvät teot levittävät hyvää mieltä. Ne tuovat hyvää mieltä niin teon kohteelle kuin niille, jotka huomaavat ystävällisen teon. Samalla tavalla ikävät ja syrjivät teot vaikuttavat syrjinnän kohteeseen ja sitä näkeviin.
- Hyvän mielen teoista syntyy myönteistä ilmapiiriä. Hyvää voi aina lisätä ympärilleen. Hyvän lisääminen on helpompaa kuin pahan poistaminen.

Avainsanat

- empatia, kunnioittava kohtaaminen

Tehtävä löytyy mll.fi-sivuston Tukioppilastoiminnan tehtäväkortit -osiosta numerolla 505. www.mll.fi/tukioppilastoiminta

506. Kunnioittava keskustelu

Tavoite

Oppilaat ymmärtävät, miten tärkeää on, että oma ja toisen näkemys tulee kuulluksi.

Tehtävä

Harjoitellaan rakentavaa mielipiteen ilmaisua, toisen kuuntelemista ja pyrkimistä toisen mielipiteen ymmärtämiseen.

Tila

Luokkahuone.

Aika

Noin 30 minuuttia ryhmän koon mukaan.

Ohjeet

Kerro, että nyt harjoitellaan toisen mielipiteen kuuntelemista ja vastaanottamista. Jaa oppilaat pareiksi, joista toinen on mielipiteen puolustaja ja toinen sen vastustaja.

Aluksi valitaan jokin helppo aihe ja päätetään, mitä eri näkökulmaa kumpikin edustaa. Sovitaan, kumpi aloittaa keskustelun. Mielipiteen puolustaja kertoo lyhyesti oman näkökulman asiasta, esimerkiksi: "Mielestäni nuorilla pitäisi olla äänioikeus 16-vuotiaana, koska..." Mielipiteen vastustaja kuuntelee keskeyttämättä ja toistaa kuulemansa. "Ymmärsinkö oikein, että **mielestäsi** nuorilla pitäisi siis olla äänioikeus, koska..." Kun mielipiteen vastustaja on varmistanut, että ymmärsi kuulemansa oikein, hän alkaa kertoa omaa kantaansa asiasta. "**Minun mielestäni** nuorten äänioikeus ei ole hyvä idea, koska..." Toinen kuuntelee keskeyttämättä. Näin jatketaan hetken aikaa niin, että parit ehtivät käydä vuoropuhelua.

Aiheena voi olla esimerkiksi

- ydinaseet: ovat/eivät ole oivallinen keino maailmanrauhan säilyttämiseksi
- kännykän käyttö: pitää/ei pidä kieltää kaikilla oppitunneilla.

Keskustellaan yhdessä

- Miltä keskusteleminen tällä tavalla tuntui, tulitteko kuulluksi?
- Mitä hyötyä on siitä, jos keskittyy kuuntelemaan toisen mielipidettä ja yrittää ymmärtää sitä?
- Missä olette nähneet tai kuulleet toisia ihmisiä loukkaavia mielipiteitä?
- Miten asiat etenevät, jos omat mielipiteet tuodaan esille hyökkäävästi? Millaisen reaktion se aiheuttaa keskustelukumppanissa?

Kerro osallistujille

- Vihapuhetta voidaan ehkäistä vahvistamalla myönteistä keskustelukulttuuria. Siinä omia mielipiteitä ilmaistaan rakentavasti ja kuunnellaan toisten erilaisia näkemyksiä.
- Vastakkainasettelu, syyttely ja nimittely eivät auta keskustelussa. Päinvastoin.
- Pysy keskusteluissa rauhallisena, sillä silloin sinua kuunnellaan ja seurataan varmemmin.
- Omia mielipiteet saa ja tuleeekin esittää, mutta ne pitää pystyä perustelemaan.
- Pohdi, mitä ennakkoluuloja sinulla on keskusteltavasta aiheesta. Näin olet valmiina haastamaan myös omia käsityksiäsi keskustelukumppanin avulla.

Avainsanat

- kunnioittava kohtaaminen, kuunteleminen, mielipiteen ilmaiseminen

507. Pienten tekojen suuri merkitys

Luokat
5–9

Toinen
aste

Tavoite

Osallistujat tietävät, että on tärkeää huomioida, että kaikilla on ryhmässä hyvä olla.

Tehtävä

Ryhmäkeskustelu, piirtäminen ja yhteinen purku.

Tila

Luokahuone tai jokin muu mukava paikka, jossa voi piirtää ja tehdä ryhmätöitä.

Tarvikkeet

Iso paperi jokaiselle pienryhmälle, tusseja.

Aika

45 minuuttia.

Ohjeet

Kerro oppilaille, että tässä tehtävässä mietitään, miten ryhmä voi toimia, jotta kaikki tuntisivat itsensä hyväksytyiksi. Aluksi mietitään, mistä voi johtua, että joku tuntee tai ei tunne itseään hyväksytyksi ryhmässä. Sen jälkeen keskustellaan. Tehtävän kulku: jaa ryhmä 3–4 henkilön pienryhmiin. Jaa jokaiselle ryhmälle yksi iso tyhjä paperi ja värikyniä. Pyydä osallistujia kirjaamaan tyhjän paperin keskelle ”Mitä jos...?” Kerro, että puolet pienryhmistä pohtii tehtävää A ja puolet tehtävää B.

Tehtävä A

Kuvitelkaa tilannetta, jossa henkilö kokee, ettei ole tervetullut tai hyväksytty ryhmässä.

- Miksi hänelle voisi tulla ryhmässä sellainen olo? Miten muut ovat käyttäytyneet?
- Miten kokemus voi vaikuttaa oppilaan oloon ja käyttäytymiseen luokassa?
- Miten kokemus voi vaikuttaa myöhemmin esimerkiksi itsevarmuuteen, tunteiden ilmaisemiseen ja käyttäytymiseen koulussa, kotona, kavereiden kanssa?
- Kirjoittakaa huomioitanne paperiin ”Mitä, jos...?” -tekstin ympärille. Voitte piirtää nuolia huomioiden välille: miten yksi asia voisi mielestänne johtaa toiseen. Esimerkiksi: mitä jos ei tunne oloaan hyväksytyksi ryhmässä -> ei uskalla olla oma itsensä -> on hiljaa tai riehuu ja niin edelleen.

Tehtävä B

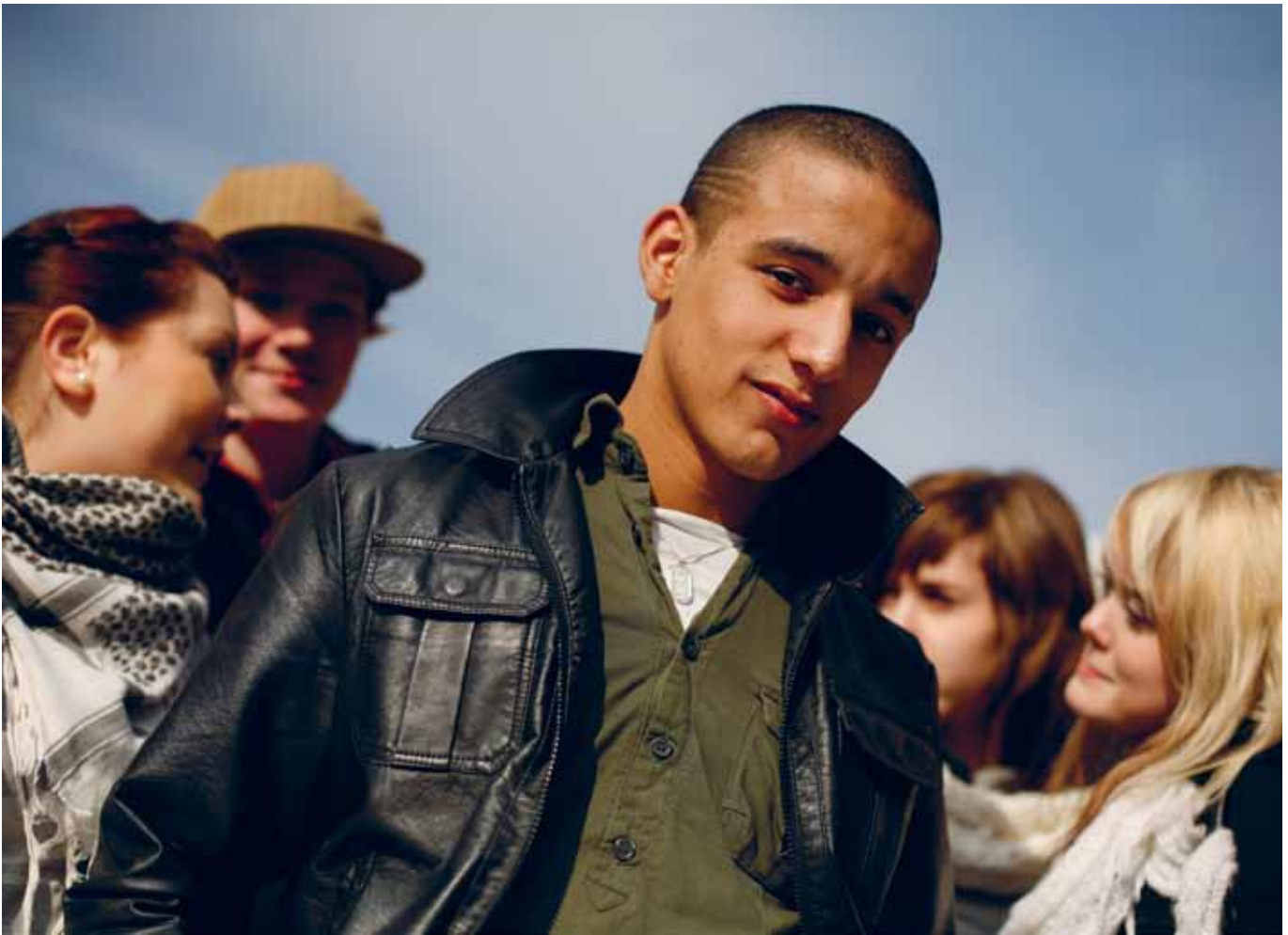
Kuvitelkaa tilannetta, jossa henkilö kokee olevansa tervetullut ja hyväksytty ryhmässä.

- Miksi hänelle voisi tulla ryhmässä sellainen olo? Miten muut ovat käyttäytyneet?
- Miten kokemus voi vaikuttaa oppilaan oloon ja käyttäytymiseen luokassa?
- Miten kokemus voi vaikuttaa myöhemmin esimerkiksi itsevarmuuteen, tunteiden ilmaisemiseen ja käyttäytymiseen koulussa, kotona, kavereiden kanssa?
- Kirjoittakaa huomioitanne paperiin ”Mitä, jos...?” -tekstin ympärille. Voitte piirtää nuolia huomioiden välille: miten yksi asia voisi mielestänne johtaa toiseen. Esimerkiksi: mitä jos tuntee olonsa hyväksytyksi -> uskaltaa olla oma itsensä -> on helppoa olla mukana ryhmässä ja niin edelleen.

Purku

Käydään ryhmien paperit yhdessä läpi. Ripustakaa paperit keskustelun jälkeen seinälle niin, että kaikki A-tehtävät ovat lähekkäin ja B-tehtävät lähekkäin. Vertailkaa vastauksia.

Tehtävä löytyy mll.fi-sivuston Tukioppilastoiminnan tehtäväkortit -osiosta numerolla 507. www.mll.fi/tukioppilastoiminta

Keskustellaan yhdessä

- Tarkastelkaa ensin A-tehtävän vastauksia. Pyydä A-ryhmiä kertomaan, millaisia huomioita he tekivät ja mitä kirjasivat paperiin.
- Tarkastelkaa sitten B-tehtävän vastauksia. Pyydä B-ryhmiä kertomaan, millaisia huomioita he tekivät ja mitä kirjasivat paperiin.
- Vertaillkaa, mitä eroja on A- ja B-tarinoissa ja pohtikaa:
  - Mitä haittaa siitä on, jos joku kokee itsensä ulkopuoliseksi ryhmässä?
  - Miksi on tärkeää, että jokaista kohdellaan reilusti ja yhdenvertaisesti?
  - Millä keinoilla voidaan varmistaa, että jokainen tuntee olonsa hyväksytyksi?
  - Miten voi osoittaa toiselle hyväksyntää ilman sanoja?
  - Mitä muut voivat tehdä, jos joku jatkuvasti osoittaa ilmeillään, eleillään tai sanoillaan, että ei arvosta jotakuta henkilöä ryhmässä?
  - Miten tukioppilas voi edistää uusien tulijoiden ryhmään pääsemistä?
  - Millaisia vaikutuksia voi olla sillä, jos kokee ulkopuolisuutta eikä pääse mukaan ryhmään?
  - Millaisia vaikutuksia voi olla sillä, että pääsee osaksi ryhmää?

Kerro osallistujille

- Jokaisella ihmisellä, kuten jokaisella koulukaverilla, on oikeus ja tarve tulla kohdatuksi arvostavalla tavalla.
- Jokaisella on myös oikeus ottaa puheeksi, jos kokee,
- että joku jää ulkopuoliseksi ryhmässä. Joskus auttaa, että sovitaan yhdessä ryhmälle säännöt kaikkien mukaan ottamisesta.
- Tukioppilaat voivat esimerkiksi mennä juttelemaan, hymyillä, moikata ja kutsua mukaan yhteisiin tapahtumiin.
- Joskus yhdenvertaisuus voi tarkoittaa sitä, että joku saa erityistä tukea tai huomiota (positiivista erityiskohtelua, jota on esimerkiksi uuden oppilaan opastaminen, oppimisvaikeuksissa olevan tukeminen tai monipuolinen havainnollistaminen vasta Suomeen muuttaneen kanssa silloin, kun yhteistä kieltä ei vielä ole), jotta hän voisi toimia tasa-arvoisesti toisten kanssa.

Avainsanat

- ryhmään kuuluminen, ulkopuolle jääminen, maahanmuuttajat, yhdenvertaisuus

3. Empatia

Harjoitukset

- 508. UUDESSA YMPÄRISTÖSSÄ -ELÄTYMISHARJOITUS
- 509. TARINAT PAKOLAISNUORISTA
- 510. TILANTEITA KOULUN ARJESSA -DRAAMAHARJOITUS
- 511. JOS OLISIN JOKU MUU KUIN MINÄ -ELÄTYMISHARJOITUS

Osion ensimmäisessä harjoituksessa pohditaan, miten tukioppilaat voivat tukea uutta oppilasta kouluyhteisössä. Toisessa harjoituksessa tukioppilaat keskustelevat muiden oppilaiden kanssa uuden oppilaan hyvän vastaanottamisen tärkeydestä silloin, kun oppilas tulee vaikeista oloista, kuten pakolaisleiriltä tai sota-alueelta. Kolmannessa harjoituksessa havainnollistetaan draaman keinoin koulun arjen haastavia tilanteita, asetutaan henkilöiden asemaan ja pohditaan tilanteisiin puuttumista. Neljännen harjoituksen tarinoiden avulla tarkastellaan yleisemmin eriarvoisuutta eläytymällä erilaisissa elämäntilanteissa olevien ihmisten asemaan.

Osion harjoitusten tavoitteena on

- kokea empatiaa asettumalla toisen ihmisen asemaan.
- saada välineitä toimia tilanteissa, jossa on syrjintää.
- ymmärtää, että huomion kiinnittäminen ihmisiä yhdistäviin asioihin lisää empatiaa.
- saada valmiuksia ymmärtää maahanmuuttajanuoren elämäntilannetta ja saada ideoita maahanmuuttajaoppilaiden tukemiseen.
- pohtia lasten oikeuksien, ihmisoikeuksien ja yhdenvertaisuuden toteutumista erilaisista taustoista tulevien ihmisten kohdalla.

Taustaa

Empatiakyvyn vahvistaminen on tärkeä keino ehkäistä rasismia, vihapuhetta ja syrjintää. Erilaisuuden kokemukset ruokivat ennakkoluuloja ja asenteita. Ihmiset kuitenkin harvoin ovat samanlaisia, vaikka olisivat samanikäisiä, kasvaneet naapuruksina ja käyneet samaa koulua. Huomion kiinnittäminen yhdistäviin asioihin auttaa asettumaan toisen asemaan. Yhdistävät asiat löytyvät yhdessä toimimalla, keskusteluissa ja suhtautumalla avoimeisesti henkilöön, johon on tutustumassa. Toisen ihmisen kohtaamisessa on tärkeää arvostaa toista ja hänen itsemääräämisoikeuttaan. Hyvää kohtaamista edistää kiinnostus toisen ajatusmaailmaan, sen sijaan että kuvittelee tietävänsä, millainen toinen henkilö on tai mitä hän ajattelee tai tuntee.

Omien tunteiden tunnistaminen ja hyväksyminen ovat avain empatian kokemiselle ja toisen tunteiden ymmärtämiselle. Mitä paremmin ihminen tunnistaa omia tunteitaan, sitä taitavampi hän on ymmärtämään muiden mielialoja. Omia tunteita harjoitellaan tunnistamaan muun muassa nimeämällä ja sanoittamalla tunteita sekä hyväksymällä erilaiset tunteet osana itseä.

Empatiataitoja voi harjoitella koulussa. Empatiaa voi oppia eläytymällä toisen ihmisen tarinaan ja tunteisiin. Toiminnalliset ja tarinalliset tehtävät havainnollistavat erilaisia tilanteita ja auttavat asettumaan toisen ihmisen asemaan. Myös kuuntele- ja keskustelutaitojen harjoittelu tukee empatiakyvyn kehittymistä. Empatian avulla voi kuunnella toista länsäolevasti. Empatiataidot helpottavat sosiaalista kanssakäymistä ja auttavat tulemaan paremmin toimeen erilaisten ihmisten kanssa.

Tukioppilastoiminnassa keskeinen harjoiteltava taito on se, miten tukea yksinäisiä tai ryhmän ulkopuolelle jääviä oppilaita. MLL:n tekemän kyselyn mukaan yksinäistä ja kiusattua nuorta auttaa eniten se, että toinen nuori juttelee hänen kanssaan, istuu viereen tai lähettää rohkaisevia viestejä. Vahvistamalla tukioppilaiden tunne- sekä sosiaalisia taitoja tukioppilaat saavat välineitä toimia tilanteissa, joissa toinen tarvitsee tukea tai apua. Erityisen tärkeää on kohdata ystävällisesti niitä, jotka ovat yksinäisiä tai joita syrjitään. Ryhmästä ulos suljettua voi esimerkiksi pyytää tekemään jotain yhdessä tukioppilaiden kanssa. Joskus jo hyväksyvä katse ja ystävällinen hymy tuottavat hyvää mieltä. Hyväksytyksi tuleminen luo turvallisuuden tunnetta ja helpottaa koulun arkeen osallistumista.

Empatia tarkoittaa kykyä ymmärtää, mitä toinen ihminen tuntee ja kokee sekä taitoa asettua toisen henkilön asemaan. Empaattinen henkilö ottaa toisen tunteet myötätuntoisesti huomioon omassa käyttäytymisessään. Empatiaa voi ilmaista esimerkiksi ymmärtävällä katseella, sanoilla ja eleillä tai lohduttamalla, kannustamalla ja tukemalla toista. Aina ei tarvita edes sanoja, pelkkä lähellä oleminen riittää.

*”Minun mielestäni kaikkein tärkeintä uudelle oppilaalle on saada kavereita ja se, että muut kohtelevat ystävällisesti. Ja se, ettei ketään syrjitä, eikä ketään jätetä ulkopuolelle.”
Pakolaisena Suomeen tullut nuori, 19 vuotta*

508. Uudessa ympärisössä -eläytymisharjoitus

Luokat
5–9

Toinen
aste

Kummi-
tunti

Tavoite

Oppilaat pohtivat omien kokemustensa pohjalta, miltä tuntuu tulla uuteen ympäristöön tuntematta toisia ja miten toista voi tukea uudessa tilanteessa.

Tehtävä

Eläydytään tilannekuvausten avulla uuteen ympäristöön tutustuvien oppilaiden kokemuksiin.

Tila

Luokahuone.

Tarvikkeet

Mielen tähystin (liite 6) heijastettuna taululle, jokaiselle A4-paperi.

Aika

30 minuuttia.

Ohjeet

Heijasta mielen tähystin taululle ja jaa kaikille paperi. Pyydä jokaista pohtimaan kunkin tilanteen jälkeen, millaisia ajatuksia, tunteita ja toiveita se herättää. Ajatukset kirjataan paperille.

Tilanne 1. Olet muuttanut uudelle paikallakunnalle ja on ensimmäinen koulupäivä uudessa paikassa. Astut koulun pihaan ensimmäistä kertaa. Pysähdy hetkeksi. Millaisia ajatuksia, tunteita ja toiveita nousee mieleesi?

Tilanne 2. Olet tullut luokkaasi. Ympäriillä olevat oppilaat tuntuvat kaikki tuntevan toisensa ja juttelevat iloisesti toisilleen. Yksi oppilas kiinnittää huomiota sinuun ja vaikuttaa mukavalta. Hän hymyilee ja nyökkää kevyesti. Mieti hetki. Millaisia ajatuksia, tunteita ja toiveita nousee mieleesi?

Tilanne 3. Olet ollut uudessa koulussasi jo useamman päivän, mutta et ole tutustunut vielä kehenkään. Välitunnilla muut seisovat porukoissa, ja jotkut vilkuilevat sinua olkansa yli ja tuntuvat juttelevan jotakin. Millaisia ajatuksia, tunteita ja toiveita nousee mieleesi?

Tilanne 4. Yhdellä oppitunnilla luokkanne tulee tukioppilaita, jotka haluavat luokkanne oppilaiden tutustuvan paremmin toisiinsa yhdessä leikkimällä ja pelaamalla. Juttelet ensimmäistä kertaa harjoitusten aikana monien luokkalaistesi kanssa. Millaisia ajatuksia, tunteita ja toiveita nousee mieleesi?

Tilanne 5. Välitunnilla luoksesi tulee luokkasi oppilas. Hän kysyy, mistä olet muuttanut paikkakunnalle. Alatte jutella, ja luokkalaisesi tuntuu mukavalta. Millaisia ajatuksia tunteita ja toiveita nousee mieleesi?

Keskustellaan yhdessä

- Millaisia ajatuksia, tunteita ja toiveita ensimmäinen koulupäivä sinussa herätti?
- Millaisia ajatuksia sinulle herää, jos toiset välitunnilla vilkuilevat sinua ja puhuvat jotakin?
- Miltä sinusta tuntuu, kun joku vähemmän tuttu tulee juttelemaan? Miksi?
- Jos olisit juuri muuttanut Suomeen, millaiset asiat voivat tuoda lisähaasteita päästä mukaan ryhmään koulussa?
- Mitä yhteistä sinulla ja juuri Suomeen muuttaneella nuorella voisi olla?
- Millaiset ilmeet, eleet ja teot viestivät, että joku on tervetullut porukkaan?
- Miten kuka tahansa luokan oppilas voi osoittaa tulijalle, että hän tervetullut?
- Miten tukioppilas voi tukea tulijaa?
- Mitä itse haluaisit tietää, kun tulet uuteen kouluun?
- Mitä toivoisit, että sinulta kysyttäisiin?
- Miten toivoisit muiden suhtautuvan sinuun?

Avainsanat

- samanlaisuus, erilaisuus, empatia

Tehtävä löytyy mll.fi-sivuston Tukioppilastoiminnan tehtäväkortit-osiosta numerolla 508. www.mll.fi/tukioppilastoiminta

509. tarinat pakolaisnuorista

Tavoite

Oppilaat asettuvat pakolaisnuoren asemaan ja ymmärtävät, miksi omasta maasta voi joutua lähtemään. Oppilaat ymmärtävät, miten he voivat omalla toiminnallaan tukea Suomeen juuri tullutta pakolaista tai turvapaikanhakijaa.

Tehtävä

Luetaan kahden pakolaisnuoren tarinat. Eläydytään heidän asemaansa ja pohditaan, miten muut oppilaat voivat tukea tulijaa.

Tila

Luokkahuone tai rennompi tila, jossa voi jakautua ryhmiin keskustelemaan.

Tarvikkeet

Tarinat (liite 1), kysymykset, paperia ja kyniä.

Aika

30–45 minuuttia.

Ohjeet

Lue pakolaisnuorten tarinat.

Sen jälkeen keskustellaan tarinoiden herättämistä ajatuksista ja pohditaan, miten tukioppilaat voivat olla parhaiten avuksi toisesta maasta Suomeen muuttaneelle oppilaalle. Aluksi keskustellaan yhdessä, sitten 2–3 hengen pienryhmissä. Puolet pienryhmistä keskustelevat teemasta 1 ja puolet teemasta 2. Lopuksi ryhmien vastaukset kootaan yhteen.

Keskustellaan yhdessä

- Mitä arvellette, halusiko nuori alun perin lähteä kotimaastaan? Mistä päättelette niin?
- Pakolaiseksi lähtiessään useimmat joutuvat jättämään kotinsa ja myymään omaisuuttaan. Monet joutuvat lähtemään epävarmalle matkalle ilman perheenjäseniään tai riskinä on kadottaa heidät matkalla esimerkiksi ihmislakuljettajien epäluotettavuuden vuoksi. Miksi he ovat kuitenkin lähteneet?
- Millaiset asiat ovat saattaneet herättää nuorena epävarmuutta, kun hän saapui Suomeen?
- Miksi koulunkäynti on pakolaisnuorelle tärkeää?

Pienryhmäkeskustelu, teema 1

Kuvitelkaa tarinan nuoren elämä vuoden kuluttua. Mitä asioita hänelle on voinut tapahtua, kun hänestä tuntuu, että asiat ovat ihan hyvin ja hän viihtyy koulussa?

Pienryhmäkeskustelu, teema 2

Kuvitelkaa tarinan nuoren elämä vuoden kuluttua. Mitä asioita hänelle on voinut tapahtua, kun hänestä tuntuu, että asiat eivät ole hyvin eikä hän viihdy koulussa?

Yhteinen purkukeskustelu

Pienryhmät kertovat pääkohdat omista keskusteluistaan. Pienryhmiltä kerätään lopuksi taululle tai fläpille tärkeimmiksi koettuja ajatuksia ja käydään yhteinen keskustelu. Voitte keskustella esimerkiksi seuraavista asioista:

- Miten muiden oppilaiden tapa kohdella pakolaisena tullutta oppilasta näkyi tarinoissa?
- Miten hän oli itse käyttäytynyt muita oppilaita kohtaan?
- Mitä tehtäviä tukioppilaalla on, kun kouluun tulee uusi oppilas?
- Millaisia taitoja tai keinoja tukioppilas tarvitsee voidakseen auttaa pakolaisena tullutta viihtymään koulussa?
- Millaisissa asioissa tarinoidenne pakolaisoppilaat olisivat tarvinneet aikuisen tukea?

Kerro osallistujille

- Suomeen muutetaan monista syistä. Osa muuttaa esimerkiksi vanhempien työn tai opiskelujen perässä, osa on joutunut pakenemaan kotoaan sodan tai muun vakavan uhan takia.
- Turvapaikanhakijanuorella on todennäköisemmin kuormittavia kokemuksia kuin vanhempien työn vuoksi Suomeen muuttaneella nuorella. Uusi oppilas on silti haasteen edessä uuteen yhteisöön tullessaan. Kaverien löytäminen auttaa sopeutumaan tilanteeseen.
- Pakolaisilla on henkilökohtaisia kokemuksia vainosta ja väkivallasta. Tutun kotimaan lisäksi monet ovat menettäneet myös läheisiään. Pakomatkan ja pakolaisleirien vakavat riskit sekä vaikeat olosuhteet voivat olla traumatisoivia.
- Turvapaikanhakuprosessiin liittyy paljon epävarmuutta, kyseenalaistamista ja uhkia. Lisäksi mieltä voi painaa huoli kotimaan tilanteesta ja läheisten olinpaikasta ja selviytymisestä.
- Vastaanottavassa maassa turvapaikanhakija ei vielä tiedä, saako jäädä asumaan maahan. Jos jääminen on lopulta mahdollista, jatkuu sopeutuminen kulttuuriin ja tapoihin, kielen oppiminen ja oman paikan löytäminen yhteiskunnassa. Jos jääminen ei ole mahdollista, epävarmuus ja turvattomuus jatkuvat joko seuraavassa maassa, jonne paetaan tai turvattomissa oloissa kotimaassa.

Avainsanat

- pakolainen, turvapaikanhakija, kotoutuminen

Tehtävä löytyy mll.fi-sivuston Tukioppilastoiminnan tehtäväkortit -osiesta numerolla 509. www.mll.fi/tukioppilastoiminta

510. Tilanteita koulun arjessa -draamaharjoitus

Tavoite

Oppilaat tunnistavat syrjiviä tilanteita koulun arjessa ja saavat malleja niihin puuttumiseen.

Tehtävä

Pohditaan syrjintää sisältäviä tilanteita koulussa ja harjoitellaan draaman keinoin epäkunnoittavaan ja syrjivään kohteluun puuttumista.

Tila

Luokkahuone.

Aika

45 minuuttia.

Ohjeet

Jaa osallistujat satunnaisesti noin neljän hengen ryhmiin. Pyydä ryhmiä pohtimaan, minkälaista epäkunnoittavaa tai syrjivää kohtelua kuka tahansa oppilas voi joutua kokemaan koulussa ja miten häntä voisi tilanteessa tukea.

Seuraavaksi kukin ryhmä valitsee yhden tilanteen, jonka esittää muille still-kuvana: joku ryhmän jäsenistä esittää syrjinnän kohteena olevaa henkilöä ja muut muita tilanteeseen liittyviä henkilöitä. Pyydä jokaista pohtimaan, mitä hänen esittämänsä henkilö saattaisi ajatella ja tuntee.

Kuvat katsotaan ryhmä kerrallaan. Ohjaaja menee koskettamaan jokaista hahmoa vuorotellen, jolloin hahmo kertoo, miltä hänestä tuntuu ja mitä hän ajattelee tilanteessa. Ohjaaja voi kysyä lisää kysymyksiä. Muut voivat ehdottaa, mitä tilannetta sivusta seuraavat oppilaat voisivat tehdä. Entä tukioppilaat? Ehdotusten pitää olla mahdollisimman konkreettisia.

Lopuksi ryhmä muodostaa parhaaksi katsomastaan ratkaisuvaihtoehdosta uuden, positiivisen still-kuvan.

Keskustellaan yhdessä

- Olivatko tilanteet sellaisia, joita voisi tapahtua omassa koulussa?
- Mitkä ratkaisuideat tuntuivat toimivilta?
- Millaisia taitoja tukioppilas tarvitsee toimiakseen vastaavissa tilanteissa?
- Mitä hyötyä tilanteeseen puuttumisesta on eri osapuolille?
- Miksi puuttuminen voi joskus tuntua vaikealta?
- Mikä rohkaisee silti puuttumaan syrjivään kohteluun?

Kerro osallistujille

- Jokaisella ihmisellä on oikeus ja tarve tulla kohdatuksi arvostavalla tavalla.
- Tukioppilaiden tekemillä pienilläkin teoilla on suuri merkitys.
- Joskus tasa-arvoisuus on sitä, että annamme erityishuomiota tai -kohtelua tietyille henkilölle tai ryhmälle (positiivinen erityiskohtelu, esimerkiksi pakolaisten tai maahanmuuttajien erityinen huomioiminen, kun yhteistä kieltä ei ole), jotta he voisivat toimia tasa-arvoisesti toisten kanssa.

Avainsanat

- ryhmään kuuluminen, empatia, maahanmuuttaja, pakolainen

511. Jos olisin joku muu kuin minä -eläytymisharjoitus

Luokat
7–9

Toinen
aste

Tavoite

Havainnollistaa eriarvoisuutta ja herättää ymmärrystä ja empatiaa asettumalla toisen asemaan.

Tehtävä

Eläytyä toisen ihmisen elämäntilanteeseen rooliileikin avulla.

Tila

Luokkahuone, jossa tilaa liikkua, tai sali.

Tarvikkeet

Roolikortit tulostettuna (liite 3).

Aika

45–60 minuuttia.

Ohjeet

Kerro, että seuraavassa harjoituksessa on tarkoitus asettaa toisen ihmisen rooliin. Jaa osallistujille laput, joissa on roolihaamojen kuvaukset. Lappuja ei näytetä toisille. Varmista, että kaikki ymmärtävät, mitä lapuille on kirjoitettu. (Ennen kuin jaat roolit, varmista, ettei ryhmässäsi ole juuri keksittyjen roolien kaltaisia henkilöitä. Voit muokata kuvauksia niin, etteivät ne suoraan kohdistu keneenkään ryhmäläiseesi.)

Vinkki: Jos ryhmä on suuri, voit keksiä lisää rooleja tai käyttää samaa roolikorttia kahdesti. Saman roolin saaneet saattavat sijoittua loppuasetelmassa eri kohtiin sen mukaan, millaiseksi he kokevat roolihaamonsa.

1. Pyydä aluksi osallistujia ottamaan mahdollisimman rento asento ja eläytymään roolihenkilöönsä seuraavien kysymysten avulla. Kaikki vastaavat kysymyksiin hiljaa mielessään.

- Kuka olet?
- Millainen oli lapsuutesi?
- Millaiset vanhemmat sinulla on/oli? Mitä he ovat tehneet työkseen?
- Oletko käynyt koulua tai opiskellut?
- Millaista arkielämäsi on nyt?
- Mitä pelkää?
- Mitä odotat tulevaisuudelta?

2. Seuraavaksi pyydä osallistujia asettumaan riviin. Kerro, että luet ääneen erilaisia väitteitä yksi kerrallaan. Kunkin osallistujan pitää harkita, pitävätkö ne paikkansa hänen roolinsa kohdalla. Jos pitävät, osallistuja ottaa pienen askeleen eteenpäin. Mikäli osallistuja on epävarma tai hän ei voi vastata myönteisesti, hän pysyy paikallaan. Kun olet lukenut kaikki väittämät, pyydä jokaista katsomaan ympärilleen ja huomioimaan oma paikkansa suhteessa muihin.

Väittämät

Siirry eteenpäin, jos:

- et ole kokenut syrjintää taustasi, uskontosi, värin, syntyperän tai minkään muun ominaisuutesi tai vanhempiesi ominaisuuden takia.
- voit luottaa siihen, että maasi viranomaiset eivät yritä tahallaan vahingoittaa sinua tai perhettäsi.
- mahdollisuutesi saada aikuisena töitä eivät ole huonommat nimesi tai syntyperäsi takia.
- sinulla ei ole todennäköistä vaaraa joutua sotimaan.
- sinun ei ole tarvinnut pelätä väkivaltaisuuksien takia oman tai läheistesi hengen puolesta.
- sinun on mahdollista päästä opiskelemaan ja käymään koulua haluamallasi paikkakunnalla.
- sinun ei tarvitse pelätä syntyperäsi takia kiusatuksi tai syrjityksi tuleamista koulussa, mediassa tai harrastuksissa.
- et ole joutunut väkivallan kohteeksi.
- olet saanut elää aikuisten kanssa, jotka rakastavat sinua ja ajattelevat sinun parastasi.
- koet, että sinulla on mahdollisuus saavuttaa unelmiasi.
- kukaan ei ole kysynyt sinulta, mistä oikeasti olet kotoisin.
- ihmiset eivät yleensä vilkuile sinua epäluuloisesti kadulla.

Tehtävä löytyy mll.fi-sivuston Tukioppilastoiminnan tehtäväkortit -osiosta numerolla 511. www.mll.fi/tukioppilastoiminta

- sinulla on säännölliset terveystarkastukset, vaikka et olisi sairas.
- sinulla on turvallinen ja kelvollinen koti.
- kodissasi on puhelin, televisio, tietokone ja muut riittävät mukavuudet.
- saat syödä päivittäin vatsasi täyteen ruokaa.
- voit peseytyä päivittäin.
- sinun ei tarvitse pohtia päivittäin hengissä pysymistä.
- vaikka vanhempasi eivät olisi töissä, pystyisit säilyttämään kotinne.
- lomaillet perheesi kanssa ainakin kerran vuodessa.
- jos haluat, voit käydä elokuvissa, eläintarhassa, huvipuistossa tai muussa hausassa paikassa.
- sinulla on ikääsi sopivia virikkeitä, kuten pelejä tai harrastuksia.

Purku

Pyydä osallistujia jäämään hetkeksi paikoilleen. Pyydä jokaista kertomaan, mitä omaan roolikorttiin oli kirjoitettu ja millainen oli roolihenkilön tarina. Miten hyvin erilaiset väitteet sopivat häneen ja miksi? Miltä tuntui nähdä oman roolihaamon paikka suhteessa muihin? Miltä tuntui astua askel eteenpäin tai kun ei päässyt etenemään? Miltä tuntui eläytyä toisen henkilön asemaan?

Keskustelkaa, mitkä asiat erilaisissa tilanteissa olevilla henkilöillä olivat hyvin. Entä millaisten haasteiden kanssa he joutuivat kamppailemaan? Miten oman roolihenkilöiden kohdalla toteutui lapsen oikeuksien sopimuksen kohta: ”Lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle. Lasta ei saa syrjiä hänen tai hänen vanhempiensa ulkonäön, alkuperän, mielipiteiden tai muiden ominaisuuksien vuoksi.”?

3. Pyydä osallistujia palaamaan roolista omaksi itsekseen.

Keskustellaan yhdessä

- Mitkä asiat teille ovat oikeasti tärkeitä? Mitä asioita hyvä elämä vähintään vaatii?
- Millaiset asiat ovat elintärkeitä asioita, jotka pitävät ihmisen hengissä ja jotka pitäisi turvata kaikille (turvallisuus, ruoka, juoma)?
- Ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen mukaan jokaisella on olla oikeus elää, olla vapaa ja tuntea olevansa turvassa. Miten tämä oikeus toteutuu eri puolilla maailmaa?

Avainsanat

- tasa-arvo, ihmisoikeudet, lapsen oikeudet, empatia

4. Toimintaa kaikille

Harjoitukset

- 512. TOIMINNAN SUUNNITTELURUUDUKKO
- 513. KAIKILLE SOPIVAT HARJOITUKSET
- 514. KUMMITUNNIN SUUNNITTELU

Osion ensimmäisessä harjoituksessa arvoidaan uusia toimintatapoja: voivatko kaikki osallistua toimintaan. Seuraavaksi on pieniä harjoituksia, jotka sopivat äskettäin maahan tulleiden oppilaiden kohtaamiseen. Niissä ei tarvita paljon sanoja tai ohjeistuksia, vaan ohjeet voi näyttää esimerkein. Lopuksi annetaan vinkkejä kummitunnin pitämiseksi syrjinnän vastaisesta aiheesta. Tässä roolissa tukioppilailla on mahdollisuus korjata myös omia ennakkoluulojaan. Kummitunnin pitäminen on tärkeä oppimiskokemus. Opettamalla toisille, oppii myös itse.

Osion harjoitusten tavoitteena on

- suunnitella toimintaa, johon kaikkien on helppo osallistua.
- saada välineitä kummitunnin toteuttamiseen luokissa, joissa osalla oppilaista ei ole suomen kielen taitoa.

Taustaa

Tukioppilaiden järjestämä toiminta suunnitellaan niin, että kaikkien helppo tulla siihen mukaan. Teemapäivissä ja ryhmäytymisissä on tärkeää, ettei teema tai toiminta sulje osaa oppilaista ulkopuolelle. Ystävällismielinen huumori on tärkeä voimavara yhteisöllisyyden rakentamisessa ja hauskat tapahtumat tuovat iloa koulun arkeen.

Kummiluokkatoiminnalla tarkoitetaan sitä, että tukioppilasta muodostetaan tiimejä, joille nimetään yksi kummiluokka uusista 7.-luokista. Tukioppilaita on hyvä olla 2–3 jokaista aloitettavaa luokkaa kohden, ja he voivat sopia työnjaostaan yhdessä tukioppilasohjaajan kanssa. Kummeiksi nimetyt tukioppilaat toimivat 7.-luokkalaisten kanssa koko vuoden, ensimmäisistä ryhmäytymisistä kevään loppuun. Tukioppilaat pitävät säännöllisin väliajoin tunteja erilaisista aiheista, ryhmäyttävät luokkaa ja auttavat rakentamaan hyvää yhteishenkeä ja ystävyyttä myös luokkien välillä. Yhtenäiskoulussa kummiluokaksi voi ottaa myös alakoulun luokan.

Tukioppilaita tarvitaan kummiluokassa erityisesti silloin, kun kouluun tulee uusia oppilaita. Joka kerta, kun uusi oppilas tulee ryhmään, ryhmän dynamiikka muuttuu. Ryhmäytymisen tehtävien avulla oppaat tutustuvat toisiinsa. Kun tehdään keskustelu- ja toiminnallisia tehtäviä vaihdellen pareja ja pienryhmiä, uusi oppilas saadaan paremmin mukaan porukkaan.

Tukioppilas tarvitsee taustatietoa, uskoa omaan asiaansa, vapaaehtoisuutta, esiintymisvalmiuksia ja aikuisten neuvoja nuorempien oppilaiden ohjaamiseen ja keskusteluiden vetämiseen. Kummitunnit ovat yksi tapa viedä koulussa eteenpäin rasismivastaista viestiä ja tukioppilaille mahdollisuus vaikuttaa kunnioittavan ja hyväksyvän ilmapiirin syntymiseen.

Kun luokassa ohjataan toiminnallisia tai keskustelutehtäviä, on tärkeää, että ryhmään luodaan turvallinen ja mukava ilmapiiri ja huomioidaan, että tehtävä sopii kaikille. Sopimattomia asioita voivat olla esimerkiksi tehtävät, joissa joku voi jäädä ulkopuoliseksi tai kokea loukkaavaa kohtelua, erityistä rohkeutta vaativat tehtävät tai monimutkaiset säännöt.

Kun suunnitellaan tehtävää, on kiinnitettävä huomiota seuraaviin asioihin:

- Tehtävä ei korosta kenenkään yksinäisyyttä.
- Tehtävässä ei tarvitse kertoa itsestään liikaa.
- Ohjeet ovat yksinkertaiset ja yksiselitteiset.
- Havainnollistetaan tarvittaessa esimerkin tai kuvien avulla tai näyttämällä itse.
- Jokaisen rooli tehtävässä on selkeä.
- Tehdään, ei vain puhuta.
- Mahdollisuuksien mukaan annetaan positiivista palautetta jokaiselle osallistujalle.

Tukioppilaiden toiminnassa huomioitavaa

- Mitä toiminnalla tavoitellaan, mikä on sen tarkoitus ja mitä tukioppilastoiminnan tavoitetta se edistää?
- Kenelle se on suunnattu? Voivatko kaikki osallistua tai mikä estää osallistumisen?
- Teema ei saa korostaa kenenkään yksinäisyyttä, ulkopuolisuutta tai henkilökohtaisia ominaisuuksia.

512. Toiminnan suunnitteluruudukko

Luokat
7–9

Toinen
aste

Tavoite

Pohditaan, onko suunniteltu toiminta sellaista, johon kuka tahansa voi osallistua.

Tehtävä

Arvioidaan oman koulun tukioppilastoiminnan yhdenvertaisuutta ja osallistavuutta suunnitteluruudun avulla.

Tila

Luokahuone.

Tarvikkeet

Suunnitteluruudukko (liite 7) tulostettuna jokaiselle ryhmälle, kyniä.

Aika

20 minuuttia.

Ohjeet

Oppilaat jaetaan 4–5 hengen ryhmiin. Jokainen ryhmä saa ideoida, millaista tukioppilastoimintaa he toivoisivat omaan kouluunsa. Ryhmissä kirjataan kolme parasta ideaa ja pohditaan yhdessä suunnitteluruudun avulla, miten erilaiset ideat palvelevat kaikkien osallistumista. Ideat kirjoitetaan suunnitteluruudukkoon ja pohditaan, edistääkö toiminta kaikkien osallisuutta ja ryhmien välistä kanssakäymistä, onko toiminnassa huomioitu kulttuurisensitiivisyys ja vähemmistöt. Kootaan lopuksi ryhmien ideat yhteen ja valikoidaan niistä parhaimmat ja sopivimmat ideat.

Avainsanat

- ryhmään kuuluminen, osallisuus, ideointimenetelmät

Tehtävä löytyy mll.fi-sivuston Tukioppilastoiminnan tehtäväkortit-osiosta numerolla 512. www.mll.fi/tukioppilastoiminta

513. Kaikille sopivat harjoitukset

Tavoite

Oppia harjoituksia, joita voi toteuttaa silloin, kun ei ole yhteistä kieltä.

Tehtävä

Oppilaat toteuttavat matalan kynnyksen harjoituksia, joihin kuka tahansa voi osallistua.

Tila

Luokkahuone, sali tai ulkotila.

Tarvikkeet

Nimikyltit-harjoituksessa paperia, kartonkia ja kyniä, Norsupallossa jumppapallo.

Kesto

Yksittäinen harjoitus 5–15 minuuttia.

Katseet kohtaavat

Leikkijät seisovat piirissä. Jokainen kääntyy katsomaan vasemmalla puolellaan olevaa. Katsottuaan hetken hän siirtää katseensa seuraavaan ja taas seuraavaan ja niin edelleen. Katseen pitää pysähtyä hetkeksi jokaiseen piirissä seisovaan. Jos kaksi ihmistä huomaa katsovansa toisiaan suoraan silmiin, he eivät siirräkään katsettaan eteenpäin vaan vaihtavat hiljaa paikkoja keskenään. Uudella paikalla aloitetaan taas katsominen vasemmalla puolella seisovasta. Leikin aikana ei puhuta.

Kolme ympyrää

Leikkijät seisovat piirissä. Jokainen valitsee äänettömästi ja eleettömästi yhden piirissä seisovan ja nostaa käden ylös, kun on valinnut jonkun. Tämän jälkeen jokainen kiertää kyseinen henkilön kolme kertaa ympäri. Kaikki lähtevät liikkeelle yhtä aikaa. Kun tehtävä on suoritettu, voi palata taikaisin omalle paikalle.

Norsupallo

Jalkapalloa pelataan isolla jumppapallolla.

Kivi kätkeytyy

Leikkijät muodostavat piirin, jonka keskelle valitsevat yhden tai kaksi leikkijää. Piirissä olevat alkavat kierrättää jotakin esinettä, esimerkiksi pyyhekumia, kädestä käteen, niin että keskellä olijat eivät huomaa, missä esine kulkee. Kaikki piirissä olevat tekevät käsillään sellaisia liikkeitä, että esine voisi olla juuri heidän kohdallaan. Keskellä olijat yrittävät ratkaista, missä esine on menossa. Uudeksi arvaajaksi joutuu se, jonka kohdalla esine on oikein arvattaessa. Jos piirin keskellä on kaksi leikkijää, uusi arvaaja voi valita parin, jonka kanssa menee keskelle.

Solmu

Yksi leikkijöistä menee oven ulkopuolelle. Muut muodostavat piirin ja ottavat toisiaan käsistä kiinni. Tarkoituksena on pujotautua tiukkaan solmuun ilman, että käsistä päästetään irti. Kun solmu on valmis, kutsutaan oven ulkopuolella oleva sisään. Hänen tehtävänä on avata solmu. Tavoitteena on, että solmussa olleet palaavat piiriksi käsiä irrottamatta. Ohjeistuksessa voi näyttää köyttä tai narua, joka laitetaan solmuun ja avataan.

Nimikyltit

Pyydä jokaista osallistujaa kirjoittamaan nimensä paperinpalalle ja tipauttamaan se hattuun. Jokainen osallistuja nostaa tämän jälkeen hatusta yhden nimilapun (varmistu ettei omaansa). Seuraavaksi kukin taiteilee kartongille tai korttipohjalle kauniin nimikyltin henkilölle, jonka nimen nosti, ja antaa sen hänelle. Nimikyltti voi olla rintaan tai pulpettiin laitettava.

Avainsanat

- pakolainen, turvapaikanhakija, kotoutuminen

Tehtävä löytyy mll.fi-sivuston Tukioppilastoiminnan tehtäväkortit-osiosta numerolla 513. www.mll.fi/tukioppilastoiminta

514. Kummitunnin suunnittelu

Tavoite

Tukioppilaat välittävät nuoremmille oppilaille syrjinnän vastaisia teemoja sekä saavat kokemuksia kummitunnin suunnittelusta ja toteutuksesta.

Tehtävä

Tukioppilaat suunnittelevat ja pitävät kummitunnin nuoremmille oppilaille rasminvastaisuudesta ja kunnioittavasta kohtaamisesta. Nuoremmat oppilaat saavat tietoa maahanmuutosta.

Tila

Luokatila tai jokin muu mukava ympäristö, jossa on hyvä työskennellä tukioppilaiden suunnitteleman ohjelman mukaisesti.

Tarvikkeet

Tietovisa (liite 3), Mitä rasismi on? -tehtävä (s. 13), Kunnioittava keskustelu -tehtävä (s. 18)

Aika

Suunnittelu 60 minuuttia, toteutus 45–60 minuuttia.

Ohjeet

Varaa suunnittelulle riittävästi aikaa. Tukioppilaiden on hyvä tietää etukäteen, millaiselle luokalle he tunnin pitävät. Hyvin valmistautuneena on helpompaa toimia. Tehtävänä on harjoitella leikkien ja harjoitusten ohjaamista. Hyvä kummitunti rakentuu kolmesta osuudesta, joita ovat ryhmäyttävä aloitus, asiapitoinen tehtävä sekä hyvän mielen lopetus. Asiapitoiseksi tehtäväksi voi valita yhden tai useamman tehtävän kummituntiin käytettävän ajan mukaan.

Ryhmäyttävä aloitus:

Leikkipankista (www.leikkipankki.fi) valitaan matalan kynnyksen ryhmäytys- tai tutustumisharjoitus. Harjoitusta valitessa on huomioitava, että se ei vaadi liikaa itsensä esille tuomista ja sopii kaikille. On tärkeää, että jokaisella on turvallinen ja mukava olo. Vanhoista tutuista leikeistä löytyy myös vaihtoehtoja.

Asiapitoinen tehtävä:

Tietovisa. Tukioppilas voi kertoa, että aina maahanmuuttajista kuultavat tiedot eivät pidä paikkaansa vaan voivat olla huhupuheita. Huhupuheet taas voivat vaikuttaa maahanmuuttoa koskeviin asenteisiin ja mielipiteisiin. Tehtävän tarkoituksena on välittää oppilaille todenmukaista tietoa. Harjoitus on informatiivinen ja helposti toteutettava.

Mitä rasismi on? Tukioppilas voi kertoa, mitä rasismilla tarkoitetaan ja millaisia seurauksia rasismilla on. Harjoitus on nopeasti toteutettavissa ja toisaalta antaa paljon tietoa rasismista ja syrjinnästä ilmiönä.

Kunnioittava kohtaaminen. Tehtävän avulla voidaan havainnollistaa, miten luodaan myönteistä ilmapiiriä ja toimitaan hyväksyvästi ja kunnioittavasti toisia kohtaan.

Hyvän mielen lopetus:

Valitaan tukioppilastoiminnan koulutuksista tuttu loppuharjoitus, jossa kerätään palautetta tai tehdään pieni lupaus. Tällainen harjoitus on esimerkiksi Toivepiiri. Harjoituksessa seistään ympyrässä ja pidetään toisia kädestä kiinni. Jokainen saa toivoa hiljaa mielessään jonkin hyvän asian jollekin toiselle, tuntemattomalle tai tuntemalleen henkilölle. Kevyt kädenpuristus on merkki, että vuoro siirtyy seuraavalle.

Kerro osallistujille

- Rasismi ja syrjintä pahenevat, jos ne saavat hiljaista hyväksyntää.
- Älä osoita tahtomattasi hyväksyntää olemalla hiljaa. Jos vastaan sanominen on vaikeaa, voit vaikka siirtyä syrjinnän kohteena olevan henkilön lähelle näyttääksesi tukeksi.
- Voit myös ikävän tilanteen jälkeen mennä juttelemaan syrjintää tai rasismia kokeneelle tai välittää hänelle rohkaisevan viestin.
- Kerro opettajalle tai muille aikuisille huolestasi, sillä heillä on velvollisuus kitkeä epäasiallinen käytös ja tukea syrjintää kohdannutta.
- Ole myönteinen voima omassa luokassasi ja anna sen näkyä!

Tehtävä löytyy mll.fi-sivuston Tukioppilastoiminnan tehtäväkortit -osiosta numerolla 514. www.mll.fi/tukioppilastoiminta

Muistuta tukioppilaita valmistautumaan kummitunnin ohjaamiseen näin:

- Kokeilkaa itse etukäteen harjoituksia, joita aiotte pitää kummitunnilla.
- Pohtikaa leikkiä tai harjoitusta valitessanne, mitä haluatte sillä sanoa oppilaille. Moniin harjoituksiin kuuluu purkukeskustelu, ja siihenkin kannattaa valmistautua.
- Harjoitelkaa etukäteen ohjeiden antamista ja puhukaa kuuluvalla äänellä.
- Valitkaa varaleikkejä. Voitte tarvita niitä, jos alkuperäinen suunnitelmanne ei toimikaan.
- Olkaa ystävällisiä, kuunnelkaa oppilaita ja laittakaa heidät tutustumaan paremmin toisiinsa.

Avainsanat

- kummitunti, rasismi, maahanmuuttaja, pakolainen

Lähteet

- Elo, S., Kaihari, K., Mattila, P., Nissilä, L., 2017. Rakentavaa vuorovaikutusta. Opas demokraattisen osallisuuden vahvistamiseen, vihapuheen ja väkivaltaisen radikalismien ennaltaehkäisyyn.
- Erkko, A., Hannukkala, M., 2013. Mielen terveys voimaksi.
- Flowers, N., 2012. Compasito. Lasten ihmisoikeuskasvatuksen käsikirja.
- Global Treads, Forced Displacement in 2015, 2016. UNHCR.
- Halme, N., Kanste, O., Klemetti, R., Kuusio, H., Rajala, R., Seppänen, J., 2017. Ulkomaista syntyperää olevien nuorten hyvinvointi kouluterveyskyselyssä vuonna 2017.
- Kaaro, J., 2015. Stereotyyppi latistaa kyvyt. Artikkelitiedelehdessä 9.1. 2015.
- Korhonen, N., Jauhola, L., Oosi, O., Huttunen, H-P., 2016. ”Usein joutuu miettimään, miten pitäisi olla ja minne olla menemättä” Selvitys vihapuheesta ja häirinnästä ja niiden vaikutuksista eri vähemmistöryhmiin.
- Kuuluvainen, S., 2017. Vihapuheesta dialogiin – koulutusmateriaali vihapuheen vastaisille oppitunneille.
- Lapsen oikeuksien sopimus: <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/> (viitattu 17.10.2017).
- Markkanen E-L. & Repo, J., 2016. Power of peers – Bullying prevention in the digital age.
- Markkula, H., Kanninen S., 2011. R-Sanakirja rasismista ja siihen puuttumisesta.
- Nielikäinen, J., 2009. Oikeesti! Menetelmäopas lapsen oikeuksien käsittelyyn kouluissa.
- Nurmi, R., Sillanpää, A., Hannukkala, M., 2015. Hyvää mieltä yhdessä. Käsikirja alakoululaisen mielen terveyden edistämiseen.
- Opas maahanmuuttajien parissa työskenteleville. 2015. Suomen Mielen terveysseura.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus.
- Rastas, A., 2007. Rasismi lasten ja nuorten arjessa.
- Romppainen, H., 2016. Onko tämä totta? Työkaluja lähdekritiikkiin ja median luotettavuuden punnintaan. <http://sanomalehtiopetuksessa.fi/wp-content/uploads/Onko-taemae-totta.pdf>
- Suomen pakolaisapu: Pakolaisuus maailmalla. <http://pakolaisapu.fi/pakolaisuus/pakolaisuus/> (viitattu 17.10.2017).
- Suomen pakolaisapu: Pakolaisuus Suomessa. <http://pakolaisapu.fi/pakolaisuus/pakolaisuus-suomessa/> (viitattu 17.10.2017).
- Suomen Punainen Risti: Kysymyksiä ja vastauksia pakolaisuudesta. <https://www.punainenristi.fi/tutustu-punaiseen-ristiin/tyomme-suomessa/turvapaikanhakijoiden-pakolaisten-vastaanotto/kysymyksiä> (viitattu 23.10.2017).
- Suomen Punainen Risti: Ennakkoluuloista. https://www.punainenristi.fi/sites/frc2011.mearra.com/files/tiedostolataukset/ennakkoluuloista_tietosivu.pdf (viitattu 4.7.2016).
- Souto A.-M., 2011. Arkipäivän rasismi koulussa: etnografinen tutkimus suomalais- ja maahanmuuttajanuorten ryhmäsuhteista.
- Yhdenvertaisuuslaki: <http://www.yhdenvertaisuus.fi/?x103997=369575> (viitattu 17.10.2017).

Pakolaisnuorten tarinat

Liite 1

Tarina A, poika, 19 vuotta

Lähdimme entisestä kotimaasta perheeni kanssa, kun olin 14 vuotta, melkein 15. Tulimme Suomeen kahden muun maan kautta, ja matka kesti kolme viikkoa. Suomessa oli aivan erilaista, kuin vanhassa kotimaassa, jossa on ollut pitkään sotia ja taiteluita eri ryhmien kanssa.

Muistan ensimmäisen koulupäiväni Suomessa tosi hyvin. Sellaiset hetket ovat elämän tärkeimpiä asioita, joten ne eivät unohdu helpolla, ehkä eivät koskaan. Minua jännitti aika paljon, mutta olin myös innoissani. Eniten jännitti se, kun en osannut suomen kieltä. Onneksi koulussa oli joitakin samaa kieltä puhuvia oppilaita.

Ensimmäinen ihminen, joka teki minulle jotain kivaa koulussa, oli yksi minun luokkakaverini. Hän otti minut seuraansa ja kävelimme yhdessä. Vietimme vain aikaa yhdessä. Minä menin oikeastaan hänen luokseen, sillä hän näytti jotenkin surulliselta ja masentuneelta.

Tarina B, tyttö, 17 vuotta

Tulin Suomeen 13-vuotiaana. Isä oli tullut aiemmin ja osasi jo suomen kieltä ja osasi auttaa uuden elämän alkuun, kun tulimme äidin ja sisarusteni kanssa.

Joskus toiset nuoret ovat haukkuneet minua ja kavereita. On sanottu vaikka terroristiksi. Se tuntuu aika pahalta, kun meidän perhe on tullut pakoon just sellaista ja haluaa vain elää rauhassa, ja omassa kotimaassa ei sitä voitu tehdä, kun isä olisi tapettu. En tarvitse sääliä tai mitään, mutta jos joku sanoisi haukkumista vastaan, tykkäisin siitä ihmisestä kyllä tosi paljon.

Ensimmäisenä koulupäivänä menimme äidin ja isän kanssa kouluun yhdessä. Minua jännitti tosi paljon. Eniten jännitti se, että koulussa tytöt ja pojat olivat yhdessä. En osannut kuin ihan vähän suomea ja pelotti myös, miten pärjään opinnoissa ja miten voin saada kavereita. Helpointa oli tutustua oppilaisiin, jotka olivat itsekin tulleet jostain muusta maasta. Joidenkin kanssa puhuin jonkun verran samaa kieltä ja se helpotti vähän. Minun opettajani on ollut tosi ihana. Hänet muistan koko loppuelämäni. Hän on auttanut minua kaikessa, missä olen tarvinnut apua. Minusta on tuntunut, että hän on ollut kiinnostunut siitä, mitä minulle kuuluu.

Käsitteiden määritelmät

Liite 2

Pakolainen:

Ulkomaalainen henkilö, jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi. Myös sotaa tai yleistä väkivaltaa pakenevat ovat pakolaisia, jos he eivät voi turvallisesti palata kotimaahansa. Pakolais-nimikettä käytetään silloin, kun henkilöllä edellä mainituista syistä on myönnetty pakolaisstatus ja joka on saanut turvapaikan esimerkiksi Suomesta. Pakolainen voi olla myös edellä mainitun ulkomaalaisen perheenjäsen, joka on saanut perhesiteen perusteella oleskeluluvan ja joka on katsottava pakolaiseksi.

Kiintiöpakolainen:

Henkilö, jolla on YK:n pakolaisasiain päävaltuutetun (UNHCR) myöntämä pakolaisen asema ja hän saapuu maahan valtion määrittelemän pakolaiskiintiön puitteissa. Suomen valtio määrittää pakolaiskiintiön vuosittain. Kiintiöpakolaiset tulevat usein pakolaisleireiltä.

Turvapaikanhakija:

Turvapaikanhakija on henkilö, joka hakee oman kotimaansa ulkopuolella kansainvälistä suojelua ja oleskeluoikeutta vieraasta maasta. Hän saa jäädä maahan, jos hän tarvitsee kansainvälistä suojelua. Turvapaikanhakija on henkilö, jonka asian käsittely on vielä kesken. Hakijalle voidaan antaa turvapaikka, jos hän oleskelee kotimaansa tai pysyvän asuinmaansa ulkopuolella siitä syystä, että hänellä on perusteltu syy pelätä siellä vainoa. Vainon syy voi olla henkilön alkuperä, uskonto, kansallisuus, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuuluminen tai poliittinen mielipide. Lisäksi edellytetään, että henkilö on pelkonsa vuoksi haluton turvautumaan kotimaansa suojeluun.

Ulkomaalainen:

Henkilö, joka ei ole Suomen kansalainen.

Maahanmuuttaja/maastamuuttaja:

Yleiskäsite, joka koskee kaikkia eri perusteiden maahanmuuttavia henkilöitä.

Maahanmuuttajataustainen:

Toisen polven siirtolainen eli ulkomailta Suomeen muuttaneiden ulkomaalaisten henkilöiden Suomessa syntynyt lapsi.

Siirtolainen:

Henkilö, joka muuttaa maasta toiseen esimerkiksi työn vuoksi.

Palumuuttaja:

Ulkosuomalainen, joka palaa Suomeen. Suomessa käsitettä sovelletaan entisiin ja nykyisiin Suomen kansalaisiin sekä entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin oleviin henkilöihin. Heitä ovat esimerkiksi inkerinsuomalaiset, joilla on suomalainen syntyperä.

Positiivinen erityiskohtelu:

Erityistoimi, jolla tuetaan heikommassa asemassa olevia, jotta he saisivat tasaveroiset mahdollisuudet toimia ja osallistua.

Olen 12-vuotias.
Asun kahden veljeni kanssa hienossa talossa.
Vanhempani ovat korkeapalkkaisissa töissä.

Olen 17-vuotias suomalaisnuori
ja olen vaihto-oppilaana Yhdysvalloissa.

Olen 15-vuotias, vanhin neljästä lapsesta.
Huolehdin jatkuvasti nuoremmista sisaruksistani.
Vanhempani eivät ole töissä.

Olen 13-vuotias nuori
ja asun alueella, jossa on nälänhätä.
Äitini ja isäni ovat elossa.

Olen pakolaisena maahan
saapunut 14-vuotias nuori.
En tiedä, ovatko vanhempani elossa.

Olen saksalainen opiskelija.
Olen asunut Suomessa nyt vuoden
ja minulla on suunnitelmassa jatkaa opiskelua.

Olen 15-vuotias nuori.
Henkeäni on uhattu useasti
ja minua on yritetty värvätä terroristijärjestöön

Olen 16-vuotias.
Minut on adoptoitu Suomeen Nigeriasta,
kun olin alle vuoden ikäinen.

Olen romaninuori.
Pukeudun perinteiseen romaniaasuun.
Vanhempani käyvät töissä.

Olen 14-vuotias.
Vanhempani käyvät töissä,
mutta palkka ei ole kovin suuri.

Tietovisa

1. Maahanmuuttaja-sanalla voidaan tarkoittaa

- henkilöä, joka on muuttanut Suomeen ja jolla on tarkoituksena asua Suomessa pidempi aika.
- henkilöä, joka on muuttanut Suomeen opiskelun tai työn takia.
- henkilöä, joka on tullut Suomeen pakolaisena.
- turvapaikanhakijaa.

Oikea vastaus: a, b, c, d.

Kaikki väittämät sopivat maahanmuuttajiin. Suurin osa maahanmuuttajista tulee Suomeen Venäjältä, Virosta ja Ruotsista.

2. Turvapaikanhakija on henkilö, joka

- hakee kotimaansa ulkopuolelta suojelua.
- ei vielä tiedä, saako jäädä asumaan maahan, josta hakee turvapaikkaa.
- ei voi palata kotimaansa ja saa varmasti jäädä asumaan maahan, josta hakee turvapaikkaa.
- joka saa asua maksutta vastaanottokeskuksessa niin kauan kuin on tarvetta.

Oikea vastaus: a, b.

Turvapaikanhakija hakee kotimaansa ulkopuolelta suojelua. Hän ei kuitenkaan vielä tiedä, saako jäädä asumaan maahan, josta hakee turvapaikkaa. Koska viranomaiset eivät voi tietää automaattisesti, tarvitseeko joku henkilö suojelua vai ei, on kaikille taattu oikeus tilanteen selvittämiseen. Hakijalle voidaan antaa turvapaikka, jos hänellä on perusteltu syy pelätä vainoa omissa maassa. Turvapaikanhakija ei saa asua vastaanottokeskuksessa enää sen jälkeen, kun tieto turvapaikan saamisesta tai saamatta jäämisestä selviää. Mikäli turvapaikanhakijalla on varallisuutta, hän joutuu maksamaan vastaanottokeskuksessa asumisesta.

3. Lähes kaikki turvapaikanhakijat saavat jäädä asumaan Suomeen.

Kyllä / ei

Oikea vastaus: ei.

Läheskään kaikki turvapaikanhakijat eivät saa jäädä Suomeen. Kielteisen turvapaikan saaneet käännytetään maasta. Suomea sitoo kansainvälisissä sopimuksissa määritelty palautuskielto, jonka mukaan ketään ei saa käännyttää tai karkottaa alueelle, jossa voi joutua kuolemanrangaistuksen, kidutuksen, vainon tai muun ihmisarvoa loukkaavan kohtelun kohteeksi. Kaikista kielteisistä päätöksistä on oikeus valittaa. Ne, jotka saavat myönteisen päätöksen, saavat viranomaisten osoittaman kuntapaikan ja muuttavat vastaanottokeskuksista asumaan heille määrättyyn paikkaan Suomessa. Turvapaikan saaneista tulee kuntalaisia ja he voivat asua Suomessa samoin oikeuksin kuin kuka tahansa muu. Pieni osa yleensä muuttaa takaisin kotimaahansa (tai johonkin muuhun maahan), mikäli siellä on turvallista. Suurin osa kuitenkin haluaa jäädä Suomeen, löytää työpaikan ja kotiutua tänne.

4. Pakolaiset ovat usein kokeneet vainoa, väkivaltaa tai sen uhkaa. Mistä syystä he ovat voineet joutua kokemaan vainoa tai vaaraa?

- Uskontonsa tai kansallisuutensa takia.
- Poliittisen mielipiteensä takia.
- Aseellisten yhteenottojen takia.

Oikea vastaus: a, b, c.

Lähes poikkeuksetta omasta kotimaasta lähdetään silloin, kun syy on erittäin vakava eikä muita vaihtoehtoja ole. Monissa maissa, joista lähdetään pakolaisiksi, on useita aseellisia ryhmittymiä. Pakolaisella on aiheita pelätä joutuvansa vainotuksi kotimaassaan rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskuntaluokkaan kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta. Suurin osa pakolaisista päätyy naapurimaihin tai sisäiseksi pakolaiseksi omissa maassaan. Köyhimmät maat kantavat suurimman vastuun myös pakolaisten auttamisesta.

5. Kiintiöpakolainen on henkilö, joka ei voi palata kotimaahansa. Kiintiöpakolainen on joutunut jäämään pakolaisleireille, joiden olosuhteet ovat usein hyvin haastavat. Pakolaisleiri on tarkoitettu välitilaksi. Pakolaisleirillä joutuu viettämään aikaa enintään

- kuukauden
- puoli vuotta
- kaksi vuotta
- enimmäisaikaa ei ole.

Oikea vastaus: d.

Leirit on tarkoitettu väliaikseksi ratkaisuksi, mutta moni joutuu odottamaan leirillä useita vuosia siirtoa johonkin maahan. Jotkut joutuvat elämään leireillä kymmeniä vuosia, jopa koko elämänsä.

6. Pakolaisleireillä asuu arviolta 15 miljoonaa ihmistä. Kiintiöpakolaiset odottavat pakolaisleireillä siirtoa johonkin turvalliseen maahan. Suomi on sitoutunut ottamaan vuosittain tästä määrästä 5 000 kiintiöpakolaista.

Kyllä / ei

Oikea vastaus: ei.

Syyrian kriisin aikaan vuonna 2014 ja 2015 määrä nostettiin 1 050:een. Määrä on ollut sitä ennen vuodesta 2011 alkaen 750. Suomen viime vuosina ottamat kiintiöpakolaiset ovat olleet pääasiassa syyrialaisia, kongolaisia, afganistanilaisia ja sudanilaisia.

7. Vuonna 2015 Ruotsiin tuli turvapaikanhakijoita yli 160 000. Saksaan heitä saapui samana vuonna 1,1 miljoonaa. Kuinka paljon turvapaikanhakijoita tuli Suomeen vuonna 2015?

- a) Noin 30 000.
- b) Noin 90 000.
- c) Noin 160 000 eli saman verran kuin Ruotsiin.
- d) Puolet siitä määrästä, mitä tuli Saksaan, eli 550 000.

Oikea vastaus: a.

8. Noin puolet maailman pakolaisista on pyrkinyt Eurooppaan.

Kyllä / ei

Oikea vastaus: ei.

Hyvin pieni osa pakolaisista hakeutuu tai pääsee Eurooppaan. Valtaosasta pakolaisia (yli 80 prosenttia vuonna 2016) huolehtivat kehitysmaat. Konfliktimaissa on runsaasti pakolaisia, jotka ovat joutuneet jättämään kotinsa, mutta asuvat pakolaisena kotimaansa sisäpuolella tai naapurimaassa. Pakenemisen esteitä ovat muun muassa levottomuudet omassa maassa, matkustamisen vaikeus, matkustusasiakirjojen puute, epätietoisuus, viisumien saamisen mahdottomuus tai muu vastaava syy.

9. Maailmassa olevista pakolaisista suurin osa on

- a) miehiä
- b) naisia
- c) alle 18-vuotiaita lapsia.

Oikea vastaus: c.

Yli puolet maailman pakolaisista on alle 18-vuotiaita lapsia. Lasten osuus pakolaisista on ollut jatkuvassa nousussa.

10. Miksi Suomeen saapuvat pakolaiset ovat usein nuoria miehiä?

- a) Kotimaassa naisten ja lasten asema on niin huono, että vain miehet voivat lähteä.
- b) He eivät halua tehdä kotimaassaan töitä.
- c) Lapsille, vanhuksille ja naisille pakomatka on liian pitkä ja vaarallinen, joten perheet lähettävät ensin nuoret miehet matkaan.

Oikea vastaus: c.

Lapsille, vanhuksille ja naisille pakomatka on liian raskas ja vaarallinen, joten perheet lähettävät ensin nuoret miehet matkaan. Lapset, naiset ja vanhukset ovat jääneet usein kotimaahan, pakolaisleirille taikka muuhun välietappiin. Suurin osa maailman pakolaisista on yhä oman maan sisällä tai lähialueilla (naapurimaissa). Toiveena on, että muu perhe voisi tulla myöhemmin perässä.

11. Suomi lahjoittaa älypuhelimien useimmille tänne saapuville turvapaikanhakijoille, jotta he voisivat pitää yhteyttä kotimaahansa.

Kyllä / ei

Oikea vastaus: ei.

Suomi ei lahjoita turvapaikanhakijoille älylaitteita. Älylaitteet ovat yleistyneet ja halventuneet ympäri maailman, eikä niitä voi pitää merkinä erityisestä varallisuudesta. Jos ihminen joutuu lähtemään kotimaastaan, on ymmärrettävää, että hän ottaa mukaansa välineen, jolla saa pidettyä yhteyttä perheeseensä, selvittyä hankalista vieraisiin kieliin liittyvistä tilanteista ja jossa kenties on tallennettuna kuvia ja muita itselle tärkeitä asioita.

12. Usein kuulee sanottavan, että turvapaikanhakijat saavat maassamme paljon rahaa. Turvapaikanhakija asuu vastaanottokeskuksessa ja odottaa päätöstä siitä, saako hän jäädä asumaan maahan. Suomalaiselle työttömälle työnhakijalle maksettava perusosa Suomessa on vähintään noin 300 euroa. Moni työtön voi saada ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa, jonka suuruus on perusosaan nähden moninkertainen. Vuonna 2017 turvapaikanhakijalle maksetaan kuukaudessa

- a) noin 30 euroa
- b) noin 90 euroa
- c) noin 300 euroa
- d) noin 1 500 euroa.

Oikea vastaus: b, c.

Vuonna 2017 turvapaikanhakijalle maksettiin noin 90 euroa kuukaudessa, mikäli hän ruokaili vastaanottokeskuksessa. Mikäli turvapaikanhakija ei ruokaillut vastaanottokeskuksessa, hän sai noin 300 euroa.

13. Moni Suomeen saapunut turvapaikanhakija tai pakolainen toivoo, että rankkojen kokemusten jälkeen he voisivat elää turvallisesti ja löytäisivät paikan uudessa yhteiskunnassa. Millaisin keinoin kuka tahansa voisi tukea heitä tässä?

- a) Osoittaa katseella ja hyväksyvillä eleillä, että hyväksyy hänet.
- b) Ei usko huhupuheita eikä levitä niitä.
- c) Jos itsellä on ennakkoluuloja, uskaltaa pohtia ja kyseenalaistaa niitä.
- d) Ottaa mukaan oman luokan, koulun ja yhteisön toimintaan.

Oikea vastaus: a, b, c, d.

Kaikki yllä olevat vaihtoehdot auttavat maahantullutta henkilöä sopeutumaan ja kotoutumaan uuteen ympäristöön.

Usein kysytyt kysymykset

”Miten maahanmuuttajataustaisia oppilaita saisi tukioppilaksi?”

Samalla tavalla kuin muitakin oppilaita. Pyytämällä mukaan ja ottamalla mukaan tukioppilaskoulutukseen. Heikompi suomen kielen osaaminen ei ole este toimia tukioppilana. Tukioppilastoiminnassa voi toimia monella tavalla, kaikkien ei tarvitse tehdä samoja asioita. Jonkin aikaa suomessa asunueet nuoret voivat olla tärkeitä vertaistukijoita myös esimerkiksi uusille maahanmuuttajanuorille.

”Miten kohdataan eri kulttuurista tulevia ihmisiä?”

Samalla tavoin kuin ketä tahansa. Tärkeää on kohdella ja kohdata toisia kunnioittavasti ja toimia kuin ihminen ihmiselle.

”Millainen tilanne pakolaisten kotimaassa on?”

Pakolaiset pakenevat sotaa, levottomuuksia, väkivaltaa, vainoa ja syrjintää. Myös köyhyys, luonnonkatastrofit ja konfliktit koettelevat samoja maita ja ihmisiä vuodesta toiseen. Kotimaissa tilanne on turvaton ja alati vaihteleva. Maihin, joissa on pitkittynyt konflikti ja monia aseellisia ryhmiä, voi olla mahdotonta palata. Usein siviilit ovat aseellisten ryhmien hyökkäysten kohteena.

”Miksi pakolaisia pitää auttaa?”

Pakolaiset ja turvapaikanhakijat ovat ihmisiä, jotka tarvitsevat kansainvälistä suojelua ja turvaa. Suomi on sitoutunut kansainvälisiin sopimuksiin, jotka velvoittavat meitä auttamaan hädänalaisia. Seuraavat kansainväliset sopimukset ja Suomen lait velvoittavat Suomea antamaan suojelua sitä tarvitseville:

- ulkomaalaislaki, perustuslaki (palauttamiskielto), Geneven pakolaissopimus vuodelta 1951, Euroopan ihmisoikeussopimus.
- palauttamiskielto: Ketään ei saa palauttaa alueelle, jossa häntä uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu.
- kansainvälinen vastuunjako: Suomi on sitoutunut tukemaan YK:n pakolaisjärjestöä (UNHCR) sekä ottamaan vastaan pakolaisia.

”Miksi nuoret miehet lähtevät karkuun eivätkä jää sotimaan?”

Monessa konfliktissa erilaiset aseelliset ryhmät kohdistavat iskujaan tahallisesti siviileihin. Esimerkiksi Syyriassa ja Irakissa on kymmeniä eri aseellisia ryhmittymiä, joiden liittoutumat vaihtelevat jatkuvasti. Suurin osa ajaa vain omaa etuaan, mikä pitkittää konfliktia. Joidenkin etu voi olla, että konflikti jatkuu. Sekasorrossa on mahdotonta sanoa, kenen rivissä pitäisi seistä puolustaakseen omaa maata.

”Pitääkö paikkansa, että suurin osa maailman pakolaisista on naisia ja lapsia?”

Kyllä. YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n mukaan maailmassa on yli 60 miljoonaa pakolaista, joista lähes 80 prosenttia on lapsia ja naisia. Naiset ja lapset jäävät usein kotimaahan pakolaisleirille taikka muuhun välietappiin.

”Miksi maahamme tulevista turvapaikanhakijoista valtaosa on kuitenkin nuoria miehiä?”

Matka kotimaasta Eurooppaan, tai muuhun turvalliseen paikkaan, on pitkä, vaarallinen ja vaikea. Usein matkaan voivat lähteä vain hyvässä fyysisessä ja henkisessä kunnossa olevat nuoret miehet, sillä lapsille, vanhuksille ja naisille matka on liian pitkä ja vaarallinen. Jotkut perheet lähettävät ensin nuoret miehet tutustumaan kulkureitteihin, ja jos ne havaitaan turvalliseksi, seuraavat puoliset, lapset ja vanhemmat perässä. Perheenjäsenet joutuvat siis usein erilleen pakolaisuudesta johtuen.

”Miksi pakolaiset tulevat tänne pohjoiseen, miksi he eivät voisi mennä muualle?”

Vain pieni osa maailman pakolaisista tulee Eurooppaan ja vielä pienempi osa Pohjoismaihin. Pakolaisista suurin osa on oman maansa sisällä, koska eivät pääse pois sieltä (levottomuus, matkustamisen vaikeus, matkustusasiakirjojen puuttuminen tai muuta sellaista). Moni jää myös naapurimaihin, mutta pitkittyneet konfliktit ajavat pakolaisia pidemmän matkan päähän etsimään turvaa. Esimerkiksi vuonna 2015 Suomeen tuli yli 32 000 turvapaikanhakijaa ja Ruotsiin yli 160 000. Saksaan saapui lähes 1,1 miljoonaa ihmistä jäädäkseen maahan tai siirtyäkseen sen kautta muualle. Kaikilla ihmisillä on kansainvälisiin sopimuksiin kirjattu oikeus hakea turvapaikkaa mistä tahansa maasta.

”Lähtevätkö pakolaiset koskaan takaisin?”

Jotkut lähtevät, osa jää. Viranomaiset osoittavat myönteisen päätöksen saaneille kuntapaikan. He voivat asua Suomessa samoin oikeuksin kuin kuka tahansa muu. Pieni osa yleensä muuttaa takaisin lähtömaahansa, jos tilanne siellä muuttuu turvalliseksi. Suurin osa kuitenkin haluaa jäädä Suomeen, löytää täältä työpaikan, kodin ja ystäviä.

”Mitä tapahtuu niille, jotka eivät saa turvapaikkaa?”

Jos puhuttelussa selviää, että perusteet turvapaikan tai oleskeluluvan saamiselle eivät täyty, hakija käännytetään. Kansainvälisissä sopimuksissa määritellyn palautuskiellon perusteella ketään ei saa käännyttää alueelle, jossa voi joutua kuolemanrangaistuksen, kidutuksen, vainon tai muun ihmisarvoa loukkaavan kohtelun kohteeksi. Turvapaikanhakija voidaan kuitenkin lähettää takaisin turvalliseksi katsottuun alkuperä- tai läpikulkumaahan. Kaikista kielteisistä päätöksistä on oikeus valittaa. Osa kielteisen päätöksen saaneista kokee, ettei heillä ole mahdollisuuksia palata kotimaahansa. Osa heistä jää maahan ilman laillista oleskeluoikeutta.

”Mitä tapahtuu niille, jotka saavat turvapaikan?”

Oleskeluluvan saanut muuttaa kuntaan, joka on tehnyt valtion kanssa sopimuksen pakolaisten vastaanotosta. Valtio korvaa kunnalle pakolaisista koituvia kustannuksia kolmen vuoden ajalta, joskus pidempäänkin. Oleskeluluvan saanut voi muuttaa vastaanottokeskuksesta uuden kotikuntansa tarjoamaan vuokra-asuntoon. Kuntapaikkoja on kuitenkin rajallisesti. Sadat luvan saaneet turvapaikanhakijat odottavat kuntaan muuttoa vastaanottokeskuksissa.

”Mitä siitä seuraa, jos turvapaikanhakija tekee rikoksen?”

Suomen lait koskevat kaikkia täällä asuvia. Jos turvapaikanhakija tekee vakavan rikoksen, voi sillä olla seuraamuksia hänen turvapaikkapäätökseensä. Mikäli Suomeen saapuu turvapaikanhakija, jota epäillään vakavasta kansainvälisestä rikoksesta, on Suomen viranomaisilla velvollisuus tutkia asia ja tarvittaessa viedä tapaus oikeuteen. Pakolaisasemaa ei voi saada ihminen, joka on syyllistynyt rikokseen rauhaa vastaan, sotarikokseen tai rikoksen ihmiskuntaa vastaan, törkeään muuhun kuin poliittisen rikokseen ennen saapumista Suomeen tai YK:n tarkoituserien ja periaatteiden vastaiseen tekoon.

”Kuinka paljon pakolaiset tai turvapaikanhakijat saavat rahaa?”

Turvapaikanhakijat saavat hakuprosessinsa aikana niin sanottua vastaanottorahaa, jonka maksaa valtio. Sen suuruus on 316,17 euroa kuukaudessa, mikäli hakija ei ruokaile vastaanottokeskuksessa ja 92,64 euroa, mikäli hakija ruokailee keskuksessa. Tämä on yhdelle aikuiselle maksettava raha (2017). Pakolaiset ja muut oleskelun saaneet maahan muuttaneet henkilöt ovat oikeutettuja samoihin sosiaalietuuksiin kuin suomalaisetkin. Esimerkiksi työtön maahanmuuttaja saa samansuuruisen tuen kuin suomalainenkin.

”Miksi pakolaisilla on älypuhelimet?”

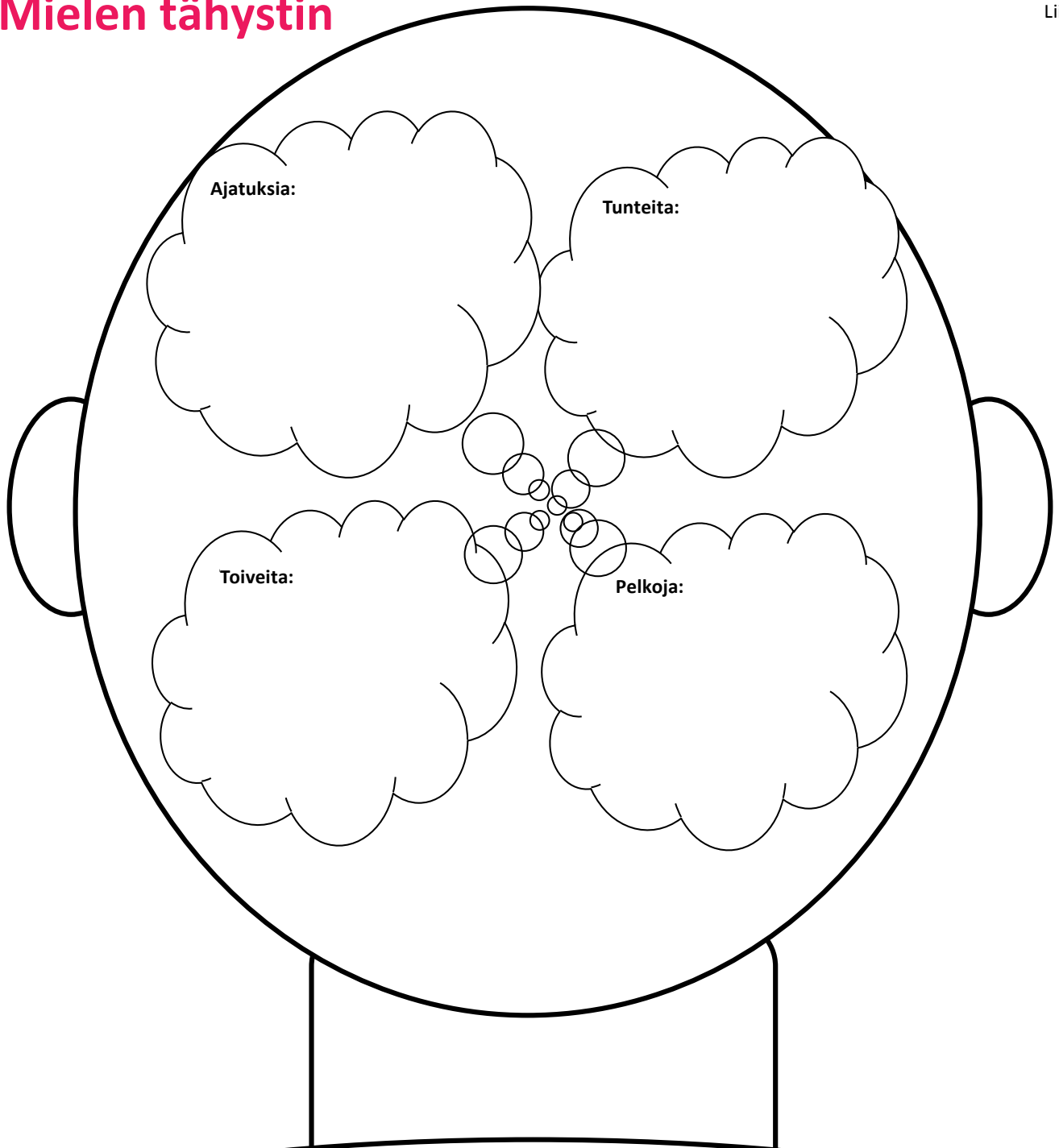
Suomi ei lahjoita turvapaikanhakijoille älylaitteita. Älylaitteet ovat yleistyneet ja halventuneet ympäri maailman, eikä niitä voi pitää merkinä erityisestä varallisuudesta. Jos ihminen joutuu lähtemään kotimaastaan, on ymmärrettävää, että hän ottaa mukaansa välineen, jolla saa pidettyä yhteyttä perheeseensä, selvittyä hankalista vieraisiin kieliin liittyvistä tilanteista ja jossa kenties on tallennettuna kuvia ja muita itselle tärkeitä asioita.

”Kuka on paperiton?”

Paperiton on ihminen, joka oleskelee maassa vailla laillista oleskeluoikeutta. Paperittoman oleskelu ei ole virallisesti viranomaisten tiedossa tai sallimaa. Paperittomaan maassa oleskeluun voi päätyä esimerkiksi sen jälkeen, kun on saanut kielteisen turvapaikka- tai oleskelulupapäätöksen, viisumi tai oleskelulupa on umpeutunut tai henkilö ei ole hakenut lainkaan oleskelulupaa. Paperittomat ovat pitkälti yhteiskunnan peruspalvelujen ulkopuolella ja ovat usein erityisen haavoittuvassa asemassa. Uuspaperiton on ihminen, joka on jäänyt maahan saatuaan kielteisen päätöksen turvapaikkahakemukseensa.

Mielen tähystin

Liite 6

Fyysisiä tuntemuksia:

Tähystettävän nimi:

Pvm / 20

Minkä tilanteen tutkimiseen tähystintä käytettiin:

Tähystintä käytti:

Tukioppilastoiminnan suunnitteluruudukko

Liite 7

Merkitkää taulukon vasempaan sarakkeeseen toimintaideanne. Antakaa ideoille 1–5 pistettä sen mukaan, kuinka hyvin alla olevat kriteerit toteutuvat. Mitä isompi pistemäärä, sen paremmin idea sopii kaikille ja edistää yhdenvertaisuutta.

5 pistettä = toteutuu erinomaisesti
4 pistettä = toteutuu hyvin
3 pistettä = toteutuu melko hyvin
2 pistettä = toteutuu huonosti
1 pistettä = ei toteudu lainkaan

Toimintaidea	A	B	C	D	E	F	yht.

Kriteerien selitykset:

- A.** Sopii kaikille: Toiminta on esimerkiksi maksutonta, ei vaadi erityistaitoja ja on toimintaa, johon kaikkien on helppo osallistua.
- B.** Kukaan ei jää yksin: Toiminnassa on huomioitu, että jokainen voi saada ohjatusti parin tai pienryhmän. Toiminta ei korosta kenenkään yksinäisyyttä eikä kukaan joudu tilanteeseen, jossa tulisi valitukseksi ryhmään viimeisenä.
- C.** Kaikki voivat osallistua: Idea edistää kaikkien yhdenvertaista osallisuutta siten, että koko koulu, koko ryhmä tai koko luokka voi osallistua toimintaan. Edistää myös ryhmien välistä vuorovaikutusta.
- D.** Oppilaiden toiveet huomioidaan: Toimintaidea on syntynyt muilta oppilailta tulleiden toiveiden pohjalta tai tukioppilaiden ideasta.
- E.** Kaikkia kohdellaan kunnioittavasti: Toimintaideassa on mietitty, miten toiminnassa kohdellaan kaikkia arvostavasti ja kunnioittavasti.
- F.** Tukee tukioppilastoiminnan tavoitteita: Idea edistää tukioppilastoiminnalle asetettuja tavoitteita. Mitä tavoitetta juuri tämä idea edistää?

Koulutusaineisto on tarkoitettu koulun tukioppilastoimintaan ja oppitunneille, joilla käsitellään yhdenvertaisuutta. Aineistossa keskitytään erityisesti kieli- tai kulttuuritaustaan liittyvään syrjintään. Materiaali sisältää tietoa rasismista, vihapuheesta, empatiasta ja kunnioittavasta kohtaamisesta. Aineiston tehtäviä voi käyttää joko useamman oppitunnin kokonaisuutena tai yksittäin esimerkiksi tukioppilaiden pitämällä kummitunneilla tai koulun yhteisöllisissä tapahtumissa.

Tukioppilastoiminnan koulutusmateriaalit -sarjassa aiemmin ilmestyneet:

- Tunne- ja vuorovaikutustaidot
- Ryhmän toiminta
- Kiusaamisen ehkäiseminen
- Mediakasvatus

Aineistot tehtäväkortteineen löytyvät osoitteesta mll.fi/tukioppilastoiminta.

